

KRES.

Leposloven in znanstven list.

Leto III.

V Celovec, 1. maja 1883.

Štev. 5.

Luteranci.

Historičen roman. Spisal Anton Koder.

(Dalje.)

Ednajsto poglavje.

Odhajaš že? Še dneva zora spi,
To slavec le je v seči žvrgolenje,
Škrjanca ziblje še v razorji sen.

Romeo in Julija.

Trikrat je vzhajal mesec potém, četrta noč pa je bila oblačna. In v takovej noči je čakal Knafelj grajsko hčer pod košatim kostanjem ob grajskem ozidji na severnej strani. Saj mu je obljubila, da čuje, dokler ne pospi vse po gradu, pa da je ni strah same iti skozi dvorišče na vrt pod visoko drevó.

Knafelj je položil roki okoli njenega života, ko je pritekla po peščenej stezi, in dolgo jej je zrl molčé v lepo plavo okó. Potém jo je vprašal: „Lavra, ali me res ljubiš tako, kakor nevesta svojega ženina, ki mu sledi, če je treba, na konec sveta in deli z njim gorjé in srečo?“

Tiho je bilo zdaj nekaj časa, da se je čulo težko dihanje grajske hčere, ki je nagnola lice na ljubčerkove prsi in dejala boječe: „Zakaj govoriš tako, dragi moj?“

„Zató ker te ljubim tako nepopisljivo, kakor solnce zemljo, ktere se nikdar nagledati ne more, ki jej pošilja blede luno, ko pada v morje, in zlato zoro, ki naznanja prihod njegove ljubezni.“

„In zemlja je tudi hvaležna za tako milobo. Lepo cvete, zeleni in zori o solnčnih žarkih in umre ter zledeni, ko pojemlje luč njenega tovariša,“ odgovori urno deklica.

„Kaj si rekla? O reci še enkrat, draga moja: Zemlja zeleni v ljubezni in umira brez nje! Kaj pa človek, povej Lavra, kaj je on brez ljubezni?“ povzame Knafelj in strastno poljubi svojo tovaršico.

„Ti si danes tako čudno razvnet, dragi moj; takov še nisi bil nikdar, kaj ti je?“ vpraša nekako boječe Lavra potém.

„Nič mi ni, samo bojim se, kako bode živelo moje srce, ko mu izgine za vselej luč tvoje ljubezni; saj praviš, da zledeni celó zemlja brez milodejne górkote.“

„Ti dvomiš o mojej ljubezni? Sramuj se take misli brez uzroka!“

„Lavra moja, srce človeško je uganjka, ktere najvišji modrec razvozlati ne more. Izpreminja se kakor luna na nebu, ki sveti le nekaj ur, ki vzhaja vsako noč pozneje in pozneje, a napósled izostane.“

„Kaj sem ti storila, da trpinčiš s takimi mislimi nocój moje srce, in vendar si obetal, da mi imaš poročati važnih stvari, kterih naj se ne strašim.“

„Pač zlata Lavra, čemu ti zakrivam oblak, ki se je privlekel nad najino ljubezen, ki vsuje, prej ko se morda zaveva, ledeno točo, ki uniči zadnjo bilko upa o lepej najinej bodočnosti; zakaj povém ti, dete moje, prej nego solnce trikrat vzhaja, odpelje me pot za one daljne gore ondi za v nebo kipečim Triglavom.“

Stresla se je grajska hči po vsem životu pri teh besedah, in desnica, s ktero je gladila otožno tovariševo čelo, zdrsnola jej je ob životu, in deklica vpraša: „Ti greš, zakaj greš, kam greš in brez mene, in za vselej?“

Toliko stavljenih vprašanj v enem stavku, kdo bi jih odgovoril tako urno in z lahkim srcem?

„Jaz odhajam, ker te ljubim, kakor še nisem in ne bodem nobenega človeka več na svetu, bolj kakor samega sebe, kot domovino in bolj, sramujem se skoro te besede, bolj kakor sveto stvar, kterej sem izročil svoje nesrečno življenje. Lavra moja, jaz grem, ker ti vošim srečo, ker ti ne želim takove osode, kakoršna je moja; kajti mene bodo, če me še niso, izdali prijatelji moji, ker sem jim mlačen, nedelaven tovariš. Kam grem? To vprašanje je lahko, a težek odgovor. Tja, golobica moja, kjer ni potreba človeku zatajevati svojega prepričanja, kjer vlada mir in bratroljubje, in kamer me vabi moj prijatelj Primuž Truber, kterega preklinjajo njegovi rojaki za njegovo ljubezen.“

Tako je govoril Knafelj svojeji tovaršici ter pristavil brišoč njene v curkih tekoče solze po bledem lici:

„Odpusti, draga moja, tem besedam! Ti, le ti bi mi bila lahko še rešilni angelj, ki bi me pripeljal s pota moje pogube, kakor učé vaši duhovniki, v naročje crkvi, v kterej me je rajnka mati moja izredila. Zdaj je prepozno. Prisegel in zaklel sem se tovarišem, da ostanem zvest svojim načelom. Povrh si zapomni, skrivna prijateljica moja, kdor izpremeni svoje dejanje brez prepričanja iz osebnih uzrokov, je renegat. In tako najbolj gnusno, vse veke od vseh narodov prokleta ime, bila bi moja smrt. Prosim te torej še enkrat, odpusti mi, nepozabljiv angelj

moj! Jaz ne morem tu zaradi tebe več ostati, ti pa z menój, s prokletim luterancem, bežati ne smeš, in ti ne velim, — ker te ljubim.“

Tiho je bilo po teh besedah pod grajskim kostanjem. A med tem se je grajska hči izvila iz Knafljevega objetja in dejala resno:

„Pojdi dragi moj, če je tako, kakor praviš! Zaradi mene ni vredno prelamljati danih priseg. A ničen je izgovor, da odhajaš zaradi tega, ker me ljubiš! Povej mi za slovó, kje je zapisano v sv. pismu, da vpraša prava ljubezen po veri in stanu. Knafelj, ti si velik učenec svojega mojstra, a poslednjega stavka nisi razumel. Zaradi tega pojdi sam, kamer te je volja, kdo vpraša —.“

Poslednjega stavka ni izgovorila grajska hči, le z obema rokama si je zakrila obraz ter omahnola na peščeno stezo. A Knafelj je planol kvišku in dvignol v solzah utopljeno deklico in klical:

„Lavra, dete moje, sreča moja, ali greš ti v resnici z menój? Ali te ne plaši preganjanje, revščina in trpljenje luteranskega duhovnika?“

Odgovarjala ni grajska hči takovim vprašanjem, le oči polne solz jele so se čistiti in svetliti, in težko dihanje se je pomirjevalo, in mrzle roke so dobivale prejšnjo toploto.

„Hvala ti nepopisljiva, Lavra moja, za tvojo preveliko ljubezen, ktere jaz ne zaslužim in ki je vreden nisem.“ odvrne Knafelj potém in pritisne strastno Lavrino roko na svoje prsi in poljubi deklico v vroče lice, a nató pa reče:

„Uredi torej svoje reči in bodi pripravljena! Tretjo noč te bodem čakal pod ravno tem kostanjem, ali varujva se med tem, da se ne izdava; izgubljena sva lahko oba.“

Vzklíknila bi bila samega veselja mlada Lavra pri teh besedah, da bi bil jek po gorah odmeval; saj jej je zrló naproti lepo življenje na strani ljubljenega moža! Srečna deklica ni poznala življenja niti njegove goljufije ne bridkosti. Bivanje na samotnem gradu poleg bolehnega, čmerikavega očeta bilo je njenemu zgodaj vzbujenemu sreću največje gorjé.

Potém sta zaljubljenca v sladkem objetji pod kostanjem še dolgo sanjala o svojej bodočej sreči na Nemškem. Kako si hočeta urediti prijetno življenje, pa kako se ljubiti in zvesta si ostati! In ko se pomiri viharost v preljubem domovji, hočeta se vrnóti na Slovensko. Saj jima bode oče odpustil, ko ju nihée več ločiti ne more, in z ljubeznijo mu hočeta potém stotero povračati sedanjo žalost njegovo. Rudeti je jelo nebó ondi za Viženskim vrhom, ko se ločita Lavra in Knafelj, zatrjujoča si še en pot, da črez tri dolge dni ni več za nju ločitve, temveč samo ljubezen, nič kot ljubezen!

Dvanajsto poglavje.

„Glaub' mir's“ — setzte hinzu der Freund,
Und lachte und seufzte und lachte wieder.

Heine.

Na južnej strani Cerkelj ob cesti stoji dandanes velika zidana hiša v eno nadstropje, in ondi se toči vino, prava kislica in žganje in kakova mesena klobasa se tudi dobi za prigrizek. Na ravno tem mestu je stala za naše povesti pol zidana, pol lesena koč, pricestna krčma. Nič ni ostalo od nje v današnje čase kot hišni priimek: „Pri Jajcu“ in pa pravica točiti vino in žganje.

V tej krčmi „Pri Jajcu“ sedel je tretji večer po dogodbi v prejšnjem poglavju tuj človek in žganje je pil po malem, a precej pogostoma je pogledaval skozi malo okno na cesto, ki v Kamnik in Mengeš vodi. Mračiti se je že jelo med tem in iz zvonika je naznanjal zvon „Ave Marijo“. V tem trenutku je stopil v krčmo visokorasten, debeluhast krčmar, snel je pokrivalo ter jel moliti na glas angeljsko češčenje. Že prej je namreč skrivaje opazoval svojega gosta, a ta mu ni bil nič kaj povšeči.

„Kdo vé, ali ni ta griva ščetinasta povrh še luterš, in mene zapró napósled, ker mu kupo žganja prodajam,“ sodi pri tem opazovanji mož.

Znano je namreč, da je bilo z ostro kaznijo prepovedano občevati z luteranci in še toliko bolj sprejemati jih pod streho. Zaradi tega je krčmar, zvita glava, že težko čakal priložnosti, da jame moliti na glas angeljsko češčenje, tako sklepajóč: „Če moli z menój in mi odgovarja ta griva, kakor se spodobi, potém je pošten in pije naj, da pod mizo pade; ako ne, skusiti moram, da ga spravim na cesto.“

In pivec ni odgovarjal krčmarjevej molitvi. Pokrivalo je globoko na oči potisnol, po mizi bobnal s prsti in v pijačo je zrl, kakor da bi se moglo kdo zna kaj videti v njej.

Jezila je krčmarja ta luterška svojeglavnost, da mu je kar po hrbtu mrgolelo, vzlasti ker je bil pivec slaboten, majhen možiček, kterega bi si bil upal on sam kakor mačko črez streho zalučati, ko bi bilo potreba. Zaradi tega je prisedel za omizje h gostu rekóč:

„Kam si namenjen prijatelj? Nocój bode temno kakor v rogu. Za ped daleč ne bodeš pred se videl, če skozi vas kolovratiš; povrh je v zgornjem konci še zadnja povodenj most odnesla.“

Dobro je razumel pivec te besede; kajti hudo je pogledal izpod čela svojega tovariša, potém kupo polno žganja izpil ter rekel: „Piščeta se bojé teme; zaradi tega ob solnčnem zahodu na gredí zleté in potaknejo glave pod peruti, nam je pa noč ljubša kot dan, ker lisjaki, ki nas ob solnci oblazujejo, tedaj vso moč in pogum izgubé!“

V ustnico se je grizel krčmar; kajti tudi on je opazil, kam merijo te nagajive besede, in jezno je pristavil:

„Kaj pa, ko bi lisjaki po dnevu v brlogu spali in stoprav v noč na lov hodili, in napósled bi ujeli dihurja v past, da bi se zvijal kakor kača, če jej na rep stopiš?“

Ta pogovor, ki bi se bil nedvomno izpremenil v prepir, končal je v istem trenutku tujec, ki je v krčmo stopil in moléé k prejšnjemu pivcu prisedel.

Kakor da bi se bil krčmar prestrašil suhega, širokoplečega in rudečelasega prišleca, ker je baš prej o lisjaku govoril, vstal je in odšel po pijače.

„Kako si opravil, pokaži srebernjake!“ rekel je prvi pivec sosedu, ko sta bila sama, in pokazal je z desnico, kako se šteje denar.

Raztegnol je tovariš v smeh svoja zijava usta, da se je nekaj uma-zanih zob pokazalo, in tiho rekel prst položivši na usta: „Molči Goriček, stene imajo ušesa, in še muham, ki nam med pogovorom na nos sedajo, ni vselej zaupati!“

Med tem pa je segel v žep svojih usnjatih hlač in položil pest svetlih srebernjakov na mizo, rekóé:

„Glej jih kebre sreberne! Komur takovi pod srajco lazijo, isti je pravi mož, in njega ni o svečnici ni o kresu več v roke ne zebe!“

„In popraskajo ga povsod, naj ga v peto ali v grlo srbi,“ pristavi naš znanec Goriček in seže lakomno po denarji, kakor češ: „Daj, pusti, kaj umeš ti o denarji!“

„Ne glej jih tako, kakor Eva jabelko spoznanja! Veš, ti te ne zapeljejo, kakor so našo prvo mater; kajti ti so moji, a pošteno zasluženi,“ odgovori smeje se tovariš Urban Kos, na pol postopač, na pol mešetar, iz Kamnika na Šutni domá in Goričkov stari prijatelj, ko svetle srebernjake zopet v žep spravlja.

„Dihur te vzemi, griva lisičja! Kako sva se zmenila o tej stvari? Kaži, šteje, polovica je moja; obljubil si mi jo, če ne, zadavim te kakor polha,“ jezi se Goriček in se siloma v tovarišev žep zaletuje in praska po njem kakor petelin, če v gnoji črva diši.

„Ne bodi siten! Ti bi še svojemu patronu, svetemu Matiju kaplje žganja ne ponudil, griva lakomna, ko bi k tebi prisedel, za en groš bi ga pa še s palico udaril,“ pristavi tovariš šaléé se in meni nič tebi nič po kupi seže ter jo v enem dušku izprazni.

„Smeh na stran in norčijo! Povej, kako si opravil?“ vpraša zopet Goriček in gole radovednosti z očmi namežikuje.

„Ti si kakor smola in tisti naglavni greh, ki mu pravijo lakomnost. Čakaj in potrpi in ne bodi kakor ogenj! Veš, jaz sem bil pri Kramarji in sem mu naznanil kakor pri spovedi vse, kar si mi naročil. In kaj

je rekel pasjedlakec sivi? Jaz ti ne verjamem vsega, pravi on; kdo zna, če nisi sam luterš, pravi, in me le za nos vodiš. Če je tako, kakor poročáš, pravi, prepričam se sam in pošljem biriče v Strmol. Potém pa se oglasi, ko ga zvezete in priženete k meni, in izplačam ti, kar je obljubljenega.“

„Torej ti ni nič odšel na roko? Odkod imaš pa srebernjake?“

„Tega ne rečem, da bi ne bil dal ničesa. A z veliko silo sem mu izmolzel te beliče, a ne na račun, le za moj trud mi jih je izplačal, da veš, in moji so kakor je ono žganje tvoje, akoravno ga še plačal nisi in ga bajè tudi ne boš, ker nimaš drugega okroglega kakor grlo žejno v svojem premoženji.“

Jezilo je to nepreveselo poročilo Gorička, da se je za ušesom praskal, vprašajóč: „Torej pridejo nocój? Noč je primerna, lune ni in grajšček je z doma. Kakor navlašč je takov čas za lov.“

„Meni nič mari, če jih tudi ni. Kdo vé, ali ni že kdo ovohal naš sled, in dobiš napósled ti sam s polenom po buči, da se ti ubije kakor pisker. Znaš, jaz ga ne grem lovit, ti stori, kar hočeš!“

„Veš, ker si tako gostobeseden in učen kakor šembilske bukve, prašal te bodem nekaj, potém pa govori ti suša študirana! Povej, od kdaj so rudeči lasje na svetu!“

„Odkar jih je Bog stvaril,“ odreže se modro Kos.

„Poglej, da nič ne veš!“ odgovori nagajivo Goriček in pristavi: „Od tedaj so, kar je Peter svojega mojstra judovske dekli iz strahú zatajil, in ko se je potém na dvorišči pri ognju grel, jeli so hipoma kazati vsi črnolasi biriči ná-nj, rekóč: Tudi ta rudečelasec je izmed njegovih prijateljev! In on se je ustrašil potém in se razjokal skrivaje, in kamer so padale njegove solze, zrastle so gobe, takozvani „urbančki“, in iz takih urbančkov rodil si se bajè ti, stari grešni Urban, ker si izdal svojega gospoda za tiste kebre, zdaj ga pa tajiš in se umikaš!“

Zijal je od strmenja mešetar Urban Kos, ko mu je zastavil Goriček tako uganjko, in molčal je kakor stena. Iz takove zadrege ga je rešil krémar, ki je veliko mero pijače postavil na mizo; kajti videl je skozi razpočeno steno, da ima prišli pivec denar in da bode dal kaj zaslužka.

Stoprav precejšnja použita kapljica pobratila je zopet naša piveca. Kos je še en pot pripovedoval vso dogodbo pri sodniku Kramarji in tudi naznanil, da bodo pošteno izplačani obljubljeni srebernjaki, če se posreči napad.

Goriček pa je vso to tovariševo odkritosrčnost pripisoval le svojej modrosti, ki je Kosa tako v klešče spravila, da ga na noben način za „talijo“ ogoljufati ne more.

Ko še potém piveca razpravljata, kako bi se najbolje porabili noveci, da bi tudi kaj prida zalegli, trdi Kos zopet svojeglavno, da bi bilo naj-

bolje z njimi kupčijo z žganjem pričeti. Tedaj bi človek saj vedno najboljša zdravila v hiši imel. A ko nató Goriček nasprotuje in méni, da bi se še lahko ženil potém in bi Marjeto Šelebrinovo, ki je učena kakor sam Luter, k sebi vzel, čujejo se koraki zvonaj in nekdo potrka na okno.

„So že tukaj biriči!“ vzklikne Kos, ko spozna Kramarjevega sodnijskega hlapca s helebardo pod oknom.

Ta klic sede krčmarju tako globoko v pete, da kakor pes, ki je pleče ukradel, skrivaje za durimi izgine in v veži prižgano tresko pohodi. Beseda birič bila je namreč v istem času najhujša za krvnikom. Kjer je ta v svojem poslu prestopil prag, ondi je šlo navadno za glavo. Iz tega uzroka je morda biriško imé še dandanes našemu kmetu nekaj, kar kolne kakor samega škrate in kar bi najrajši strl in pohodil kakor gada na cesti, — saj bil je trt in hojen sam od veka do veka!

Trinajsto poglavje.

Pojdi z menój!

Črnoobrobljena noč se bliža.

Ossian.

V Gogalovej kovačnici na Klanci v Kranji bilo je isto popoldne živahno življenje. Že isto jutro na vse zgodaj je namreč tja naš znanec Kamniški črevljar Juri Kriškar pritekel in je Gogalo, ki je v svojej kolibi na rženem otepu smrčal, vzdramil ter dejal: „Juri, če si prijatelj moj in mož-beseda, kakor si vedno bil, kar te poznam, sezi mi v roko in obljubi, da me spreliš nocojšnji večer!“

„Ti kopito, ti šilo ti kamniško, kaj so ti podgane snedle vse možgane in se mrčes notri ugnezdil, da me dramiš, ko bi bilo najlepše spanje in najboljše.“ jezi se sajasti kovač nad črevljarčkom, potém na nasprotno stran leže in pristavi:

„Pa baš zdaj te sova prinese, smolec, ko se mi je sanjalo nekaj tako lepega, kakor da bi komu kdo vlekel med skozi usta in izraelsko mano! Veš, kaj se mi je sanjalo, Kriškar, ti ki umeš dreto vleči, kakor bi na bas godel?“ vpraša potém tovariša, ko se mu zapored več potov zazdeha.

„Kaj bom vedel, ko sem vso noč skozi gozde sëm hodil, da me dan ne prehti in ne izda,“ odgovori nevoljen črevljarček in sede na nakovalo, vidéč, da je danes Gogala zopet hudomušen in siten kakor kravji brencelj, ki najrajši tja seda, kamer se mu najmanj spodobi.

„Hodil si torej in črevljev si strgal od Kamnika do Kranja za poldrugi groš. Veš, jaz sem bil pa bolj imeniten nocój in še zdaj bi to imenitnost užival, ko bi me ne bil ti po nepotrebnem iz nebes na zemljo vrgel, kar ti vse žive dni ne odpustim.“

Znaš, v nebesih sem bil, tako se mi je sanjalo, in na stolci poleg Boga očeta sem sedel, ko je sodil pravoverce in luterance. Zapored so stopali pred večnega sodnika najprej luteranci. Znano mi je zaradi tega tudi, Kriškar, kdo je moj prijatelj, kdo ne, in koliko je upati najboljšemu prijatelju!“

Vročje je prihajalo črevljarčku pri teh besedah; kajti verjel je vse kovačevim sanjam, povrh ga je pa težila vest, da je tudi on sem ter tja kaj malega o Gogali rekel in ga vlekel čez zobe, zdaj pa on vse to vé in vidi.

Gogala je dobro opazil to zadrego; a delal se je neumnega in nadaljeval je: „Najprvo je bil poklican k Bogu Martin Luter in dobro sta se umela s stvarnikom v začetku. A ko je nanesa govoricca na nuno Katrico, razjezil se je sodnik in je zakričal: Sram vas bodi, največji močje se zapeljujete po slabih ženskih kakor otroci po belem kruhu.

Dolgo sta se prepirala potém zaradi ženskih, in če sem prav razumel, v tretja nebesa ni bil Luter sprejet, a v peklo tudi ne, ker ondi bi bil zopet v družbi zapeljive Katrice!“

Kriškar si upa komaj dihati; tako resnične in verjetne so se mu dozdevale kovačeve sanje. Boji se, da bi bil sanjal tovariš tudi o njem, da vidi pridigarico Stobejko nekoliko rajši kot druge ljudi; ker pa bo ona brez dvoma izveličana, moral bi pa tedaj sam v peklo, da bi je več ne mogel gledati.

„In naš Knafelj je prišel potém na vrsto,“ nadaljeval je kovač svoje sanje. „Veš, pa hudo sta ropotala s sodnikom božjim.“

„Tista punica grajska, Strmolska, me je zapeljala,“ izgovarja se Knafelj in prosi milosti.

„Da bi vas dihur pokadil!“ jezi se stvarnik. „Moški ste dandanes kakor tisti kamniški črevljarček, Kriškar mu pravijo, ki se, akoravno precejšnji križ na hrbtišči nosi, na stara leta v kljukasto babnico zaljubi, in iz hvaležnosti zató pomaga njenemu prejšnjemu ljubčeku k novej ljubezni.“

Smejal se je pri tem pripovedovanji šaljivi Gogala, Kriškar pa je jeze obledel, ker je kovač v sanjah vse tako čul in videl, kakor je res. Pa ker se dandanes niti skrivaje misliti niti želeti ne more več, zakaj ga pa že obirajo, da hodi za Stobejko, a on je skušal sem ter tja le vstric nje na cesti ali ulicah hoditi, drugega pa si upal ni!

„Ti lažeš Gogala in ljudi po nepotrebnem čez zobe vlečeš!“ jezi se videzno zdajci črevljar in pristavi: „Ne mlati praznih sanj zdaj, sezi v roko, ali greš ali ne greš z menój nočój?“

Gogala, ki je imel največjo zabavo s svojim draženjem, ni hotel meni nič tebi nič opustiti šal, zaradi tega je vprašal:

„Kriškar, če ugoniš, kaj jaz zdaj mislim, potém grem s tebjó na Šmarno goro ali v peklo k Lutrovej Katrici, če ni drugače.“

Kriškar, ki je poznal nagajivega in precej lenega tovariša, dejal je urno: „Ti ne misliš iti z menój, akoravno si mi že na pol v roko segel. A baš s svojim zadnjim vprašanjem si se ujel, da moraš iti, če imaš kaj moške časti v sebi. Veš, če sem ugonil, da ne misliš iti, moraš z menój, akoravno nisi hotel iti, baš ker sem ugonil; če pa nisem ugonil, da ne misliš iti, potém si pa že sam mislil iti z menój.“

Zijal je Gogala nad tovariševo modrostjo, ki ga je v resnici ujela v zanjko, akoravno ni on mislil iti z njim. Zaradi tega je, sam premetena glava, prevrnil črevljarekove besede in dejal: „Ti govoriš kakor Stobejka, ki celó svetega Pavla v malho spravi, mene pa ti ne boš in tudi s tebjó ne grem, akoravno si uganjko razvozlal.“

Poslušaj! Če si ugonil, da ne grem s tebjó, ni mi treba iti, saj si sam ugonil, da ne grem; če pa nisi ugonil, da ne grem, pa mi ni potreba iti, ker nisi razvozlal uganjke.“

Pri teh besedah je zopet Kriškar zijal in klel, da je zabredel sam v takov kozji rog, da ni priti tovarišu do živega.

„Ker je bilo prvo tvoje ugibanje boso, Kriškar, povej mi še, ker si črevljar, koliko časa potrebuješ, da mi zabiješ petnajst žrebljev v moj raztrgani črevelj, če imaš le toliko priložnosti, da vsak dan tri zabiješ, do drugega dne pa jaz že zopet dva žreblja izgubim, ker v starej kvedrini žreblji ne ostajajo radi?“

Kriškar študira in premišlja, da potrebuje za vsak žrebelj en dan, ker Gogala vedno po dva izgublja, in reče napósled: „To je pač otročja uganjka! Petnajst dnij bo treba, da so nakovani tvoji raztrgani črevlji, če železo tako slabo drzé.“

Gogala pa se zasmije na vse grlo, skoči z otepa in pravi: „Kriškar, ti ne veš nič, čeravno imaš imenitno znanje, niti črevljarije ne razumeš kopitarske svoje. Jaz kovač ti bom povedal, da potrebuješ samo trinajst dnij za petnajst žrebljev, akoravno le po eden vsak dan v črevlji ostane; saj v dvanajstih dneh jih je zabitih dvanajst, trinajsti dan zabiješ zopet tri, in to je skupaj petnajst, jeli?“ Koliko jih pa izgubim potém jaz, tebi nič mari!“

Zopet se je čudil Kriškar kovačevej modrosti in spoznal je, da ne bode nič z ugibanjem.

„Vse dobre reči so tri,“ ogovori zopet kovač žalostnega tovariša, ker mu je izpodletelo vse ugibanje, in pravi:

„Jaz poznam človeka, ki te spremi nocój, kamer koli želiš, če ugoniš, kdo je.“

„Ti si hudobec, kako bom ugonil, če ga še morda v življenji nikdar videl nisem,“ odreže se črevljareček.

„Pomagam ti torej pri uganjki, če ti povém, da isti človek ni moj brat, ne moja sestra, a vendar mojih starišev otrok.“

Zopet premišlja in študira črevljarček in pravi slednjič: „To je petkrat nič, to še mogoče ni, da bi bil kdo tvojih starišev otrok, pa ne tvoj brat in ne tvoja sestra.“

„Ti si modrijan, da bi pet krav za en groš kupil,“ krohota se Gogala, „da niti tega ne veš,“ in pristavi:

„Če ni prijatelj moj brat in sestra, a vendar otrok mojih starišev, vé vsak, da sem to jaz sam, ti suša študirana!“

Sramoval se je zdajci Kriškar pred svojim tovarišem, ker je sicer hotel biti učen in moder in je kot črevljarček na šivanji vedno z uganjkami vasovalce zabaval.

„Z ugibanjem si ne prislужиš, prijatelj, neslanega kropa, to že vidim. Povej torej, kje te črevej žuli, morda imam takovo kopito, da ti obuvalo zravna!“ povzame črez nekoliko zopet Gogala, vidéc v kakovo zadrego je spravil svojega tovariša.

In zaupljivo mu je nató poslednji razodel, kako se je sešel v Stranjah z Goričkom in kako živita odslej v sovraštvu, pa čul je, da ga je tožil že zaradi odrezanega ušesa in povrh izdal za pet sto srebernjakov Knaflja.

„Zaprto je zdaj na Strmolu naš prijatelj,“ pristavil je skrbno potém črevljarček. „Brez dvoma ga obesijo danes ali jutre, in sramota bi bila za nas vse, ko bi jedli krokarnji pod nebom njegovo mesó. Zaradi tega, Gogala, prosim te jaz in vsa naša občina te prosi, pomagaj nam; le ti moreš rešiti nesrečnega Knaflja.“

Prestrašil se je tega poročila Gogala, da ga je hipoma vsa nagajivost minola; kajti neznano mu je bilo, da je v resnici gosposka Knaflju za petami, akoravno je vedel od Cerkljanskega zbora sém, da sta si hudo navzkriž z Goričkom in Stobejko, in da sta ga poslednja dva že tedaj dobro lasala in praskala.

„Kaj hočete od mene in kaj naj torej storim?“ vpraša Gogala potém in hodi zamišljen po kovačnici sem ter tja.

„Nič, samo nocój zvečer, predno mesec izza Grintovca prileze, zgrabi svoje najtežje kladivo in orodje, s katerim se po sili odpirajo duri, in hodi z menój. Med tem, ko mi stražimo in grad dobro obstopimo, ulomiš ti Knaflju duri in spustiš ptička na prosto. Veš, to pomoč smo dolžni našemu prijatelju, če je tudi nekoliko zadnji čas omrznol in mu je res tista grajska punica možgane sesvedrala.“

„Proklete ženske!“ dejal je jezen Gogala. „Samo Knaflja nam v miru pustite! Zakaj nam mamite ravno tega in našo stvar uničujete? To ti povém, Kriškar, ko bi jaz v grad do tiste plavolaske prišel, zmetel bi jej štrečno na kodrastej glavi, da bi se vrabci lahko vá-njo lovili. Že tedaj sem dejal, ko se je on z Brda na Strmol skrivaje vozil z njo:

Gogala, le verjemi, ta dva nam še vsem tako zagodeta, da bomo po birških goslih plesali, ko nam bodo hrbitišča strojili. In tako se je res zgodilo!

S kom si še govoril o tej zadevi, Kriškar?“ vpraša še enkrat Gogala.

„Ne boj se! Dvajset mož ti priženem, če hočeš, ko vedó, da si ti na čelu našemu podjetju. Zdaj tečem k Leskovicu in k Avniču v Velesovo, in ta dva poznata vso okolico. Vsi kmetje se dvignejo na tvoje povelje in vpepelijo grad in poderó, če zvedó, da je Knafelj zaprt v njem. A bolje bi bilo, ako se zgodi to skrivaje. Zaradi tega še enkrat lepo prosim, prijatelj, ti lahko odpreš brez hrupa ječo, in za silo pokličem le nekaj mož, da te zvunaj stražimo proti nepričakovanej sili.“

„Hodi, pa drži jezik za zobmi! Ob ednajstih me čakajte pod gradom ob starej lipi! Skusiti hočem, kaj se dá storiti.“

To ni bil več šaljivi kovač, ki je govoril te besede, temveč resni orjaški Gogala, pred katerim se je tresel vsak, kdor ga je videl v jezi.

Vedel je ceniti te besede Kriškar; zaradi tega se tovarišu globoko pokloni in odide molčé po klanej proti strani, od ktere je bil pred eno uro pritekkel.

(Dalje pride.)

Hvaliti pesnika nikar!

Hvaliti pesnika nikar,
Na sveta on je vboga stvar,
Med bitji vsemi, vse zemljé
Največje spremlja ga gorjé.

Slaviti pesnika nikar,
V prokletstvo mu je petja dar,
Pomlad ko zlata se budi,
On toži, da je dolgo ni;
Hiti ko žito zlato v klás,
Ves toča vniči, poje, kras.
Ko diha radostna jesen,
Mu dan je kratek, premeglén;
Premrzel mu je zime led,
Narobe ves, popačen svet!

Zavidati torej nikar
Mi pevca tu za petja dar;
S trpljenjem njega saj nebó
Dovolj izkuša, prehuđó.
Tu tujec sam je in povsod,
Nikjer domá, nikjer gospod;
Za radost drugih on trpi,
Za žalost lastno le živi.

Sonetni venec.

IX.

Imé so pevca meni Parce dale,
Bogastvo je to moje, to je plača
Kraljeva, prevelika za berača,
Imé da peti sme device zale

Te dneve meni kratke še ostale,
Po sreči tvoji moja se obrača,
Brez tebe sem viharjev vseh igrača,
Erinije ki so jih v svet poslale.

Za kupe zlate vaše, milijonarji,
Za svilo vašo, ve svetá kraljice,
Za žezla vašá, silni vi vladarji,

Ne menjam jaz; kar dale mi modrice,
Ne vzamejo mi mrzli vsi viharji,
Rojakov pojem čast imé device.

XI.

Jesenske dni vse svoje še ostale
Želim domú, kjer bil sem ure mlade,
Tam čakal bi, da zagrinjalo pade,
Moči ko bodo slednje izbežale.

Kjer pesni te se bodo moje brale,
Počivale kosti bi tudi rade,
Pokopal tam bi zadnje srca nade,
Ljubezni kjer zastonj so si iskale.

Tam gledal še enkrat bi sliko tvojo,
V plačilo za storjene vse krivice
Jaz pojem ti v sonetih pesen svojo.

Kerub zató me pelje v pevcev vice,
Zapiše tam pregreh mi kazen mojo,
Zató me pikajo enkrat ženice.

X.

Rojakov pojem čast imé device,
Lepoto domovine nepoznane,
V temoti zapuščene, zaničvane
Oj veke vse od tujstva in krivice.

Domovje moje, krasne ve gorice,
In polje zlato krog in krog Ljubljane,
Doline tam s snežniki ve obdane,
Triglav med njimi, kralj ti kranjske Švice:

Kdo zemlje svoje, taki bi enake
Ne ljubil, bi iz srca ne pognale
Mu pesni glasne za svoje rojake?

In usta naj bi moja tu molčale,
Slaviti bi ne smel jaz zemlje take
Jesenske dni vse svoje še ostale?

XII.

Zató me pikajo enkrat ženice
In kolnejo te pesni črnogledi
Rojaki tam. „V peklá bo gorel sredi“,
Svaré predrage z njimi mi device.

Če bilo tudi v tem bi kaj resnice,
Sovražnik nisem kritični besedi.
Le tebi peval sem jih draga vedi,
Brez strupa meni so svetá puščice.

Medú ne dišejo te pesni vedno,
Jaz dobro vém, in kje bi ga jemale?
Kdor poje le, kar hvale tu je vredno,

On drago plača srca ideale;
Kdo vpraša danes tu za petje vzgledno,
V posmeh že zdaj sonetov so ti hvale!

Milko Vogrin.

Novela. Spisal dr. Stojan.

(Dalje.)

V.

Naši gostje in znaneč v Porečah kazali so drugi dan po onem vi-harnem večeru vesele obraze. Vsak izmed njih bil je sam seboj zado-voljen. Domišljavali so si, da se niso zastonj potegovali za svoja po-litična načela. Največ uspeha sta si prisvajala dr. Vogrin in baron Robert. Osebito prvi je imel mnogo uzrokov, da se veseli svojega nav-dušenega govora. Večkrat je dejal sam pri sebi: „Enkrat sem si le svoje srce izpraznil in povedal našim nasprotnikom, kaj mislimo mi Slo-venci, ktere oni tako neznosno prezirajo. Storil sem svojo dolžnost in upam, da ni moj trud brez uspeha.“

In rês, gospá Skenovska je Vogrinu takoj drugi dan pred odhodom rekla, da jej je on sinoči iz srca govoril. Poudarjala je, kako je ple-menito ravnal, da se je v gorečej navdušenosti potegoval za svoj slo-venski in tudi njen česki narod.

„Vi ste me bili s svojim govorom kar iznenadili,“ nadaljuje gospá proti Vogrinu. „Nisem navajena slišati tako tehtnih političnih govorov, najmanj pa bi bila Vam, mirnemu dr. Vogrinu, pripisovala tako nav-dušenje za svoje rojake. Ako bi bili vsi Slovani tako rodoljubni in od-ločni, tako vneti in zavzeti za narodnost svojo, kakor ste Vi, izpolnile bi se že bile besede, ktere ste izrekli sinoči. Hvala Vam za Vaše krepko postopanje!“

Teh besed ni gospá Skenovska prisiljeno govorila, temveč one so jej izvirale iz dna njene duše. Kakor pa ženske sploh ljubezen do svoje domovine dalje in globje ohranijo kakor moški, če so se enkrat narodne ljubavi navzele, tako je čuvala tudi gospá Skenovska še zdaj do českega in slovanskega naroda ono ljubezen v svojem srci, ktera se jej je bila v mladostnih letih ućepila.

Gospá Skenovska bila je tedaj lepa izjema, ki zasluđuje, da jo posnemajo naše žene po mestih in trgih. Pri nas se nahaja sto in sto primerov, ko je žena velika nasprotnica svojemu možu v političnem živ-ljenji in ga zavira v njegovem narodnem delovanji. Slovenske gospice izgublajo rade ljubezen do svoje domovine, kedar se omožijo. Kot žene pa zasmehujejo čestokrat z možem vred narodna prizadevanja. Tega ni storila gospá Skenovska, imela je preblago in predobro srce za tó. Ko je njen mož, zapustivši svojo česko domovino, pozabil na svoj narod in ga zanemarjal, tlela je v njegovej ženi še iskra domorodne ljubezni, in

ta ni nikdar ugasnola. Kedar je le mogla, zagovarjala je svoje rojake in se poganjala zá-nje. Zatorej jej je bilo kaj lahko pri srci, ko jej je dr. Vogrin tako po volji govoril. Hvala njena bila je odkritosrčna in tem večje vrednosti za Vogrina. Od tega večera čutila je ona neko posebno nagnenje do našega rojaka. To sočutje pa je s tem izrazila, da je povabila Milka, naj jo obiše, kedar dojde na dom k svojej materi.

Povabilo gospé Skenovske in Rihardova želja, naj ga v kratkem seznaní Vogrin s svojo domovino, ni dajala našemu znaneu več mirú. A on bi ne bil tako hitro ustregel prošnji Rihardovej. — saj ni vedel, da želi to tudi gospica Olga, — ako bi ga ne bila gospá sama povabila ter mu pokazala s tem, kako ga ceni in spoštuje zaradi njegovega narodnega mišljenja.

Tudi Vogrina je vleklo nekaj nezapopadnega h gospé Skenovskej. A temu se ni čuditi. Zdaj je še le bil on spoznal, da navdušuje tudi njo ista ljubezen do svojega roda kakor njega. In kar enako misli, čuti in trpi, to se tudi vabi med sebjó in eno se za drugo zanima. Ali tudi to enako mišljenje bi ga še ne bilo hitro zvalo nazaj na Vrbsko jezero, ko bi ne bila tajna goreča ljubezen do Olge odločevala njegovega dejanja.

Vogrin se je ves udal notranjim svojim občutkom. Kako pa tudi ne? Saj mu je Olga kazala včeraj največje sočutje, pomilovala ga, tolažila, navduševala, naj ne obupa, naj se ohrabri ter misli, da še zá-nj vse dobro izteče. Dala mu je celó s svojega vrta cvetlico v spomin njunega sestanka in mu kazala isto, dá še večjo prijaznost kakor na zadnjem veselici na Dunaji! Kaj naj vse to poméni?

„Ali vidim prav?“ premišluje sedéč v koupéji, ko drdra železni voz po celovškeji dolini. „Ali me ne vara svet in blišé njegov? Ali sem rés zagledal zvezdo svoje sreče na obnebjí, ki se razprostira nad mojo domovino? Je-li rés to ista zvezda, katero sem gledal nekđaj domá v mladostnih letih, tako srečen in vesel v oblížji svoje ljube matere? Tedaj so mi rekli, da imá vsak človek svojo zvezdico na nebu, in kdor imá večjo in svetlejšo, isti je srečnejši. Hodil sem torej vsak večer na bišni prag ali na obali Vrbskega jezera gledat zvezde; in med njimi, mislil sem si, bila je moja največja. In zakaj tudi ne? Saj sem bil takrat domá naj-srečnejši človek na svetu, menéč ob enem, da je vse okoli mene tudi tako srečno kakor jaz!

Ali to ni trajalo dolgo. Vzrastel sem in zapustil dom. Dali so me v šolo. In kaj je pomenilo to? Ko sem zapustil dom, izgubil sem tudi svojo zvezdo, katero sem hodil prej gledat vsak večer. In odtorej je nisem videl nikdar več, — a zdaj se mi zopet dozdevlje, kakor da bi jo bil sinoči zagledal, in čutim se srečnega, kakor nekđaj v letih svoje mladosti! In kdo vé, kako dolgo bom gledal sedanje zvezde blišé in sijaj?

Hudi viharji in črni oblaki mi jo bodo zakrili; — moj čoln bode plaval v temi nesrečno pot, dokler se ne razbije!“

Pri teh besedah preleti Vogrin v duhu tek svojega življenja. Vse trpljenje in nezgode mu stopijo pred oči, in zdi se mu, da mu je bila osoda malokdaj mila. Kot dijak moral se je že ubijati, sam si za živež in obstanek skrbeti, moral druge podučevati in si tako po hišah kruh služiti na gimnasiji kakor na vseučilišči. Koliko časa, koliko truda je pokopanega v teh urah, ko je on drugim svoj duh in svojo moč prodajal! In zakaj? Zató da živi in si pribori boljšo bodočnost! Srečen, kdor ni skušil tako grenkega kruha! Vse to pa je naš rojak dobro prestal; ohranil je pri vsem tem svojo čilo moč in dobro, nepopačeno srce. Edino tolažilo bile so mu vedno besede:

„Rés je sicer, da jaz podučujem, ko drugi igrajo in se veselé; rés je, da se začnem jaz še le zá-se učiti, ko že sladko spé premožnejši moji tovariši: vse to je sicer rés, ali enkrat lahko ponosno rečem: „Vse kar imam, dosegel sem s svojimi lastnimi močmi, svojim trudom in umom. To bode enkrat moje plačilo in moj ponos!“

In glej, ni li imel Vogrin prav? Te misli so ga vzdržavale v vseh njegovih nezgodah in hudih časih. One so ga vodile in mu dajale vedno moč. Izvršil je pri vsem tem svoje izpite, postal je rezervni častnik in na vse zadnje priboril si še doktorski klobuk. Mnogo je dosegel naš Milko, in to v slabih razmerah! Ali osoda nemila ga pa tudi ni hitro pozabila, in nam se zdi, kakor da bi se ne mogla nesreča ločiti od istega, ki je enkrat zapadel njenim udarcem. Vogrin že zdaj šesto leto stalne službe prosi, in si mora vedno še kot domači učitelj služiti svoj kruh! Kdaj bode vsega tega konec? Ali bode letos nameščen in dosegel svoj cilj?

Take žalostne misli so rojile ubogemu Vogrinu po glavi. Spomni se onih časov, ko je še mlad dijak na gimnasiji deklamoval Prešérnovce sonete. Marsikaj mu tedaj ni bilo jasno, a zdaj mu stopajo stihí nesrečnega pesnika nehoté pred oči. Zamisli se globoko in ponavlja v duhu pesnikove besede, ktere se le zdaj prav razumeva:

„O srečna draga vas domača,
Kjer hiša mojega stoji očeta!
Da b' uka žeja me iz tvojga sveta
Speljala ne bilá, goljfi va kača, —
Ne vedel bi, kakó se v strup prebrača
Vse, kar srce si sladkega obeta!“

V teh besedah je izrazil pesnik svoje gorjé, in le za človeka, ki čuti in trpi kakor Vogrin, pisane so te vrstice!

IZ TAKIH MISLIJ VZDRAMU VOGRINA GROFINJA. Čudno se jej je zdelo, da je Vogrin na enkrat utihol. S prva ni bila tega zapazila, kajti občudovala je

lepo celovško ravnino in okrožujoče jo gore. A ko se začne železnica bolj po enoličnih krajih pomikati, izpregovori:

„Zakaj tako tiho, gospod doktor? Gotovo premišljujete, kakov učinek je napravil sinoči Vaš navdušeni govor. Do dobra ste ugnali Magyara, gospoda barona Bendo. Ako se ne motim, ugajali so Vaši nazori tudi gospé Skenovskej in gospici Olgi.“

„Taki govori, milostljiva grofinja,“ odvrne premišljeno Vogrin, zatajujôc svoje pravo mnenje, „ostanejo brez globljih učinkov, ako jim ne moremo javno do veljave pripomoči. Sicer pa dandanes najboljše dokazovanje nič ne zamore, ako ne pride ono iz ust veljavnih, na krmilu sedečih mož. O tem sem dobro prepričan, in zatorej ne pripisujem večrajšnjim besedam posebnega pomena.“

„Tu imate prav,“ pristavi grof. „Ako človek v ozkej družbi, v krogu svojih znancev kakšno besedo zine in izreče svoje prepričanje, to še nima nobene posebne veljave. Jaz se le čudim baronu Bendi, da se je tako hudo razvnel in razsrdil. On je postajal celó razžaljiv proti Vam in Vašemu narodu.“

„V tem je pač pokazal svoje magyarsko pokolenje in нрав,“ odgovori mirno, a odločno dr. Vogrin.

„Jako ošaben in nagle jeze se mi dozdeva baron Robert,“ začena zdaj grofinja. „Njegove navade, njegovo obnašanje in govorjenje bilo je včeraj nekako čudno. Pri igri so ga že celó moje šaljive besede razjarile, tako da je bil potém celi večer slabe volje. Iz vsega bi lahko sklepala, da ne sodita skupaj Olga in Robert. Ona je zá-nj prenežno, prenedolžno bitje! Jaz se ne motim lahko v človeku, ako ga le enkrat vidim.“

Po teh besedah pa je začela grofinja opisovati značaj barona Roberta. Ženske razvidijo in spoznajo notranjost človeško sicer prej kakor mi moški, a čestokrat se tudi varajo; kajti pri njih je večjidel prvo srečanje odločilno. Tudi gospá grofinja je bila dobra opazovalka ljudij, a vendar si je večrajšnje Robertovo vedenje krivo tolmačila.

Z velikim zanimanjem je sledil sevéda Vogrin besedam gospé grofinje. Vsako potezo Robertovega značaja si je zapomnil, in sreé mu je samega veselja plalo, ko je grofinja dokazovala, da se ne moreta nikdar v srečnem življenji družiti tako nasprotna človeka, kakor sta Olga in Robert.

Ali to Vogrinovo veselje bilo je kratko. Grofinja, ne vedôc, da je Vogrin tajne ljubezni vnet do gospice Olge, razkrila je nató, kaj namerjava gospod vitez Skenovski s svojo hčerjo.

„Gospod Skenovski je odločil gospico Olgo v svojej neprevidnosti baronu Robertu,“ končuje potém grofinja, „in ta zveza bi se imela neki že v kratkem izvršiti!“

„Je-li to res?“ vpraša nagloma grof svojo soprogo. „Dekle je čedno in bogato, in vsak mora barona Roberta le zavidati.“

„Gospá Skenovska mi je včeraj sama to skrivnost razodela,“ odgovori grofinja, „in rekla mi je tudi, da je baron Robert zaradi tega v Porečah, da si pri Olgi osebno roke izprosi. Jaz sem potem Olgino in Robertovo vedenje opazovala, a zdi se mi, da ga Olga ne ljubi.“

Ta izjava je delala v Vogrinu čuden utis. Z grozo se je polnilo njegovo srce, pomislivši, da že izgubi tako nagloma uzor svojega hrepenenja. Ali bi mu naj rés zvezda njegove sreče, ki mu je sinoči nadelpolno zasvetila, tako hitro za vselej izginola z njegovega obzorja?! „To je nemogoče, saj ona ne ljubi Roberta, dà nemogoče: ona ga ne ljubi, ne sme in ne more ljubiti!“ A zopet mu šine nasprotna misel v glavo: „Mogoče je vse! Prisilili jo bodo v to zvezo.“ In zakaj ne? On sam je tu brez močí, in ona — brez pomoči!

Svoje notranje boje pa je zakrival Vogrin ter navlašč napeljal govorico na mater in svojo tužno osodo. Poudarjal je grofu in grofinji, kako ga žalosti, da ne more svojej materi na stara leta, kakor bi hotel, pomagati. Slednjič pa poprosi grofa dopusta, da jo za več dni obišče.

„Rad Vam ustrežem z desetimi ali štirinajstimi dnevi,“ odvrne prijazno grof. Jaz sem z Vašim podučevanjem jako zadovoljen, in veseli me, ako Vam morem skazati kakšno ljubav. Tudi za Vašo službo, za katero ste letos prosili, potegoval sem se osebno pri gospodu ministru in upam, da jo dobite. Ako prejmem med tem, ko ste Vi domá, kako poročilo, naznanim Vam nemudoma Vašo“

Grof še ni bil zadnje besede izgovoril, ko se vrata odpró, in kondukteur naznani, naj izstopijo. Tako je bil govora konec. Vogrin pa je še le prav za prav zdaj začel premišljevati o negotovej svojej osodi. Vse upanje je stavil edino le na svojo prošnjo za službo in v Olgino ljubezen. Na ta dva stebra zidal si je naš rojak svojo srečo, a baron Robert mu jih je izpodkopaval in podiral!

Baron Benda si je smatral za svojo prvo in največjo nalogo, da uniči svojega tekmeča in političnega nasprotnika. Pisal je bil, kakor vémo, gospodu vitezu Skenovskemu ter začel hud boj proti Vogrinu. Prepričan je bil, da bode pismo njegovo več pomagalo, kakor pa ko bi skušal v Porečah spraviti Vogrina iz Olgine družbe. Ako ne dobi Vogrin stalne službe, uničen je ves njegov up, in zatrta je Olgina ljubezen. Zmaga Robertova je tedaj sijajna, kajti potem pride gotovo Olgina roka in srce zmagovalcu v last.

S takimi mislimi bavil se je baron Robert prve dni po Vogrinovem odhodu. To bombo hotel je vreči med Olgo in Vogrina ter tako zatreti na veke njuno tajno vez. Od zadnjega večera ni Robert več tako pogostoma zahajal k Skenovskim, kakor poprej. Saj je vedel, da ne bje

zá-nj Olgino srce, a tudi uvidel, da goji gospá Skenovska sama njemu nasprotné nazore. Vsakokrat pa ko je prišel v Olgino obližje, krvavelo mu je srce, spoznavajóč, da je ono bitje, po katerem zdaj sam neskončno hrepení, udano njegovemu največjemu sovražniku! Zatorej se je rajši izogibal Olgine družčine, željno pričakujóč trenutka, ko bode mogel slovesno in zmagonosno naznaniti, da je uničena Vogrinova bodočnost in da je nesmiselna — Olgina ljubezen!

Olgi in Rihardu pa je bilo zopet jako ljubo, da se jima odteguje baron Robert. Vedno sta bila skupaj brat in sestra, ter delala načrte za bodoče dneve, ko pride Vogrin. Čestokrat sta se o njem pogovarjala, vzlasti pa o njegovem odločnem vedenji proti Robertu. Osobito Olgi se je bil Milko s tem še bolj prikupil, a tudi Rihard je bil odslej zá-nj ves zavzet.

„Ali ti je dr. Vogrin zarés obljubil, da pride k svojej materi domú in potém k nam v Poreče?“ vpraša v soboto jutro, tretji dan po odhodu Vogrinovem, Olga svojega brata.

„Dà, obljubil mi je, da pride,“ odgovori Rihard, „ali kateri dan, mi ni rekel. Sploh pa ni natanko določil, ali pride v kratkem ali še le proti koncu tega meseca. Iz njegovih besed pa bi tudi lahko povzel, da že pride danes, a to ni gotovo.“

Takega neodločnega odgovora ni bila sevéda Olga vesela. Zatorej je vsa nevoljna sama pri sebi také-le sklepala: „Ako me imá Vogrin rad, pride gotovo danes, ako ne, ne bode ga tako hitro!“

Bilo je ravno istega dne popoldne, ko so sedeli Olga, Rihard in mati na vrtu v utici. Solnce je celí dan gorko pripekalo! Bila je o tem času najkujša poletna vročina. Bližal se je kres ali bil prav za prav že tu, kviti prihodnji pondeljek smo že imeli 24. junija, t. j. dan sv. Janeza Krstnika. Vsak je torej iskal pred pekočimi solnčnimi žarki hladne sence. Tudi Skenovski so se bili danes popoldne vsi skupaj zbrali v hladnej, zelenej utici. Mati je vezla, Olga pregledovala francoski list: „La mode universelle“, Rihard pa je študiral koroški zemljevid, ugibajóč, kam bi najprej napravil daljši izlet.

„Glej Olga, ta le pot bi bil kaj pripraven!“ izpregovori po dolgem molku Rihard, kažóč v zemljevidu na črto, ki je vodila iz Vrbe prek gore v Rožno dolino. „Tu si ogledamo najpoprej kopel Vrbo na zahodnem konci našega jezera, potém gremo na vrh, od koder se vidi v Rožno dolino, in proti večeru že pridemo lahko zopet domú.“

„To je pametna beseda, Rihard,“ pristavi hitro Olga in prisede k bratu, odloživši svoj modni journal. „To bi bilo vse kaj drugo, nego pa vedno domá sedeti in se nikamer ne ganoti! Glej, mama, sèm le na zemljevid! Ali bi to ne bil lep izlet: Od tod v Vrbo, potém na tá-le vrh in nató prek tega hriba v Rožek do Drave . . .“ pri teh besedah pa

kaže materi s svojimi belimi prsteki na ona mesta, ktera je imenovala. „Je-li da greš Ti z nama? Kaj ne, mama?“

„Zakaj pa ne, saj ni daleč! Ali, ali nekoga moramo še vendar le seboj imeti! Kaj misliš, Rihard?“ vpraša mati svojega sina.

„Koga naj vzamemo seboj? Menda celó barona Roberta?“ odgovor nagloma Rihard ter pogleda po strani in skrivši svojo sestro. „Ta itak nikamer drugam ne gre kakor k večjemu v Celovec k svojim tovarišem. A njega sploh ne potrebujemo pri svojih izletih! Nekaj dnij sèm in ako se ne motim, že odkar so nas Konarski obiskali in sta se bila on in dr. Vogrin malo o politiki sprla, obnaša se baron Robert čudno proti nam. Glavo svojo nosi še zdaj bolj po konci kakor prej, in mene skoro celó prezira.“

„Tudi jaz sama že opazujem,“ odgovori nató mati, „da se je baron Robert izpremenil v svojem obnašanji. Tudi ne zahaja te dni več tako pogostomá k nam kakor sicer. Morda ga je žalilo, da sem Vogrinove nazore o političnem življenji v Avstriji odobraval.“

„Vogrin je govoril resnico,“ pritrđi zdaj Olga. „Njegov navdušeni govor je mene celó prepričal. Njegov narod se mi usmili. Jaz čislam in cénim Vogrina zaraditega, ker ga tako ljubi in se zá-nj odločno in ognjevito poteguje. Le pomisli, kako nežno in fino je govoril Vogrin, a kako grdo in nesramno je napadal Robert njegov narod!“

„To je res,“ odvrne hitro Rihard. „Od tega časa tudi jaz Roberta več ne maram. Iz njega govori neznosen chauvinisem. Povzdiguje se, kakor da bi bil Bog vé kaj, a to še ni vse, ako je človek Magyar in in ogerski magnat. Tem bolj mi je pa že od nekđaj dr. Vogrin dopadal, in reči moram, da mi je ljubši eden Vogrin, kakor deset takih barónov, kakov je Robert. Zatorej pa že tudi težko dneva in ure pričakujem, ko pride Vogrin na svoj dom in potém k nam v Poreče.“

„Kaj mi praviš Rihard?“ vpraša mati, vsa iznenadjena po zadnjih besedah. „To mi je celó novo. Kđaj pride Vogrin in odkod? Jaz tega ne razumem.“

„Vidiš mama, to je tako,“ začénja zdaj sin materi razlagati. „Dr. Vogrin mi je rekel, ko je bil zadnjič pri nas, da hoče gospoda grofa za nekaj dnij dopusta prositi. Nató sem ga jaz poprosil, naj me potém večkrat obišče ter me s svojo lepo domovino seznaní. In baš zdaj sem gledal po zemljevidu, kteri izlet bi najprej napravila; zakaj jaz mislim, da že pride Vogrin v kratkem na svoj dom in potém hitro k nam v Poreče.“

Čuden se je dozdeval materi Rihardov načrt. Zavzela se je vsa nad to novostjo. Takoj jej je šinola neljuba slutnja v glavo, da ne bode to nič dobrega, ako še pride zdaj Vogrin v njihovo družbo. Kaj bode rekel baron Robert? Ali bode on to mirno prenašal? Kaj bode z Olgo, ako še dalje občuje z Vogrinom? Že zadnjič jo je Robert nekako hudo pogledoval,

ko je bila z Vogrinom skupaj z vrta prišla, a kaj bode še le zdaj, če si je Vogrin kakor navlašč dopust izprosil, da z njo občuje? On bode bival v Dolah na onem bregu jezera, Robert pa tu. Vogrin bode po dnevu na ta kraj jezera in še celó k nam zahajal, a kaj si bode mislil Robert pri tem?! Ali ne bode takoj spoznal, da Olga ljubi Vogrina, in rekel, da ga mi navlašč k sebi vabimo, zató da bi se njega samega odkrižali?

Take nagle misli in hude slutnje rojile so zdaj skrbnej materi po glavi. A kaj si je hotela? Ali ga ni zadnjič tudi sama vabila, naj jo pride zopet enkrat obiskavat? Ali ga ni povzdigovala in hvalila, ker jej je zadnjič proti Robertovim napadom iz duše in srca govoril? Dà, vse to je ona rés storila! Ali ko je premišljala, kake nasledke bi utegnola imeti ta prijaznost, to enako mišljenje in odkrito prijateljstvo z Vogrinom, obžalovala je, da ni zakrivala svojih notranjih čutov proti njemu. Zakaj ga je vabila, zakaj se mu je kazala tako udana in prijazna?

Mati je hotela svoje pomisleke ravnokar tudi Rihardu in Olgi naznaniti. Sina je še mislila posebej posvariti, da je nepremišljeno ravnal, ker je vabil k sebi Vogrina: kar prileti služkinja in naznani, da je prišel oni gospod, ki je bil zadnjič z grofom Konarskim tu.

„Vogrin je prišel, Rihard,“ vzklikne veselo Olga in vstane, kakor da bi ga hotela iti pozdravljat. Rudečica oblije njeno lice, in srce jej jame močno biti, kajti zdaj je uvidela, da jo ljubi; saj je prišel še danes, kakor si je sama mislila. Hitela bi mu naproti in ga objela, kakor objame žena svojega možá, ki pride iz daljnega, nevarnega potovanja, a sramežljivost devičja jo je ustavila, in povšeči jej je bilo, ko odvrne Rihard:

„Ostanite tukaj, mama in Olga; jaz grem pó-nj in ga privedem sèm v utico, saj je tu prijetnejše sedeti nego v zaduhlej sobani.“

Rihard je kar skočil, in ko bi trenol, bil je pri Vogrinu. Samo veselje in notranja udanost gnala ga je k svojemu nekdanjemu učitelju. Zdaj se napotita obadva skozi vrt v utico, in bila sta prej tam, nego je končala mati svoj poduk, kako se naj vede Olga proti došlemu gostu.

„Dober dan, milostljiva gospá in mila gospica,“ pozdravi Vogrin naši znanki globoko priklonivši se ter gospé roko poljubi. „Čudili se bodete, da sèm že zopet tu pri Vas, milostljiva gospá, a danes me je privedel k Vam poseben namen. Kakor Vam je gotovo že gospod Rihard povedal, namenil sèm se bil, da na več dnij svojo drago mater obiščem. To sèm pa kar storil, kajti gospod grof mi je dal takoj dopust. Danes predpoldnem bil sèm že domá tám-le v Dolah. Ker ste mi pa, milostljiva gospá, dovolili, da Vas smem obiskati, storim to takoj prvi dan. Smatram si namreč za najprijetnejšo svojo dolžnost, da se zahvalim za Vašo gostoljubnost in Vam izrečem svoje največje priznanje za Vaše narodno mišljenje. Oni trenotki mi ostanejo vedno v najlepšem spominu, ko ste mi Vi zadnjič sami priznali, da sèm Vam iz srca govoril in da

Vi enako z menój mislite in čutite. Ne bil bi mislil, da hrani kdo v Porečah tako plemenite, pravične nazore, in da bije tudi tu, v tem blišči in blesku, narodno srce za mojo ubogo domovino!“

Vesela je bila gospá Skenovska teh besed, in vse prejšnje slutnje in hude misli so jo mahoma zapustile. Zopet je čutila prejšnjo nagnenost do Vogrina. Radovala se je, ko se je mogla potém z njim pogovarjati o slovanskem narodnem življenji. Tudi Olga se je danes udeleževala njenih pogovorov in dajala v vsem le Vogrinu prav, a sevéda ne toliko iz prepričanja, kakor pa zató, ker ga je ljubila.

Razpravljali so o mnogih stvaréh. Govorilo se je o izletih, o lovu, o ribarstvu na jezeru, o raznih podjetjih koroških rojakov, Nemcev in Slovencev, največ pa o trgih in mestih, o gorah in dolinicah, ktere bi to poletje lahko obiskavali. Rihard je bil neizmerno vesel, vidéč, da se zdaj nehá njegovo enolično in pusto življenje.

„Pravega namena, zakaj sem prišel k Vam, milostljiva gospá, pa še vendar nisem povedal,“ pristavi po daljšem razgovorjanji dr. Vogrin.

„Kaj pa še imate lepega? Kakšen namen pa Vas je privedel k nam?“ vpraša radovedno gospica Olga. „Gotovo nam imate kaj novega, in to veselega o samem sebi poročati!“ In tú gleda Olga nepremično Vogrinu v oči, pričakujoča, da jej radostno odkrije, da je že dobil stalno službo, za katero je prosil.

A o tem ni bilo ne sluha ne duha, temveč Vogrin naznani navzočim, da jih je prišel vabit, naj gredó jutre z njim gledat najlepših prizorov, ktere more tujec videti pri Slovencih.

Vsi ga kar strmé pogledajo, prašujoči, kaj bi neki to bilo; in potém ga poslušajo vestno, ko jim je pravil sledéče:

„Jutre v nedeljo, dne 23. junija, je predvečer sv. Janezu Krstniku. Ta večer netijo naši Slovenci kres, to je oni sežigajo ognje po gorah in gričih, na hribih in holmih. Vsaka gora, vsako brdo imá ta večer svoj ogenj. Ni lepšega nego gledati, kako plapolajo in se vzdigujejo ognjeni slopi proti nebu, ter opazovati šege in navade prostega naroda pri teh nočnih svečanostih.“

In nató jim jame Vogrin razlagati pravi pomen tega večera. On jim dokazuje, da govori iz teh običajev nad tisoče let stara preteklost našega naroda. V sivej, poganskej starodavnosti častili so naši slovanski pradedje solnčno božanstvo, in ta običaj ohranil se je do današnjega dne. Saj še dandanes ljudstvo govori: „O kresi se dan obesi“, in to je prej in slej po več tisoč letih pomenjalo, da začne o tem času solnčna moč pojemati. In v istini, kres se vrši tedaj, ko je solnce največjo moč razvilo ter došlo na vrhunec svoje gorkote in veličanstva! Naravno je torej, da so naši pradedje solncu tedaj, ko se je zemljanom v največjej krasoti in moči pokazovalo, doprinašali slovesnih žrtev.

„A ta običaj ne živi le v Slovencih tu na Koroškem,“ nadaljuje Vogrin, „temveč to šego nahajamo pri vseh Slovanih na jugu, severu in zapadu. Pri Vas, milostljiva gospá, imenujejo to svečanost „sobotka“, in ona se celó z našim kresom ujema. Da pa visoka gospoda pravi slovenski kres spoznava, vabim Vas, da greste jutre zvečer z menój na óni-le grič nad Dolami. Z njega se vidi celo Vrbsko jezero in vse znamenitejše gore, na katerih bodo goreli veliki kresovi.“

„Dà, mama, to bode lepo, to bode krasno!“ pristavi nagloma Olga. „Saj gremo vsi z gospodom doktorjem, ali ne? Glej, jaz še nisem nikdar videla takih kresov, o katerih pripoveduje gospod doktor!“

Gospó Skenovskej so se jeli vzbujati lepi spomini iz njenih mladostnih let. Živo jej je stopilo pred oči, kako je ona, deklica še kakor zdaj Olga, hodila na Českem ta večer na bližnji mestni holm ter gledala, kako so netili kres njeni rojaki. A pravega pomena temu sežiganju še ni vedela do danes. Vogrin ga jej je bil prvi razložil. Ona je vedno mislila, da spominjajo ti ognji le na one čase, ko je krvoločni Turek pustošil po naših krajih, domišljujóča si, da so ubogi kristjani le s takimi ognji nanznanjali od gore do gore prihod ljutih nevernikov.

Vzbudila se je torej zdaj tudi v njej želja, da si pogleda ta stari slovanski običaj in se po toliko letih zopet osebno udeleži kresovega sežiganja.

„Naj bo, pa gremo gledat, kako netijo Slovenci kres, in gospod doktor bode naš vodja,“ odgovori mati na Olgino vprašanje.

Pri teh besedah poskoči deklica same radosti in mater iskreno poljubi, rekóč, da jej je ona napravila s tem veliko veselje.

„A tudi mi sami bodemo velik kres zanetili in po svoje povzdigovali to lepo svečanost,“ dostavi Vogrin. „Da nas bode pa več skupaj, bi pa prosil milostljivo gospó, da povabite tudi gospoda barona Bendo. A jaz vzamem sebój, ako mi visoka gospoda dovoli, gospoda dr. Sirnika, tukajšnjega Vam itak znanega zdravnika, ki je moj rojak in nekdanji šolski tovariš.“

„Slobodno Vam, gospod doktor, da povabite, kogar hočete,“ odvrne gospá. „Meni je celó ljubo, ako dojde tja tudi dr. Sirnik. Mi smo se z njim že do dobra seznanili; on je kaj olikan mož. Tudi barona Roberta kočem povabiti, naj z nami gre, ali o njem ne vém, kaj stori. Njemu ni mnogo do takih svečanostij, ktere priprosto ljudstvo napravlja. On je, kakor sodim, nasprotnik vsem tem narodnim običajem in ljudskim spominom!“

„Temu se ne smemo čuditi,“ pritrjuje dr. Vogrin, „ako pomislimo, da ni baron Benda iz ljudstva vzrastel in nikdar ne med njim živel. Sploh pa smatrajo magyarski plemenitaši priprosto ljudstvo onim nizkim stvorom, ki naj le trpí in si v potu svojega obraza služi kruh. Ono jim

naj le hlapčnje brez vsake omike, zató da ga lažje zlorabijo v svoje namene!“

S tem je napeljal Vogrin govorico na drugo stran. Začelo se je razpravljati o socijalnem vprašanji, ki je danes skoro povsod na dnevnem redu. Vogrin ni bil demokrat v navadnem pomenu besede, ali on je ljubil priprosto ljudstvo, vzlasti pa svoje slovensko; zakaj vedel je, da še ono hrani nepokvarjeno moč in čilost v sebi!

Ko je nató Vogrin razložil, kakšno je razmerje priprostega ljudstva na Ogerskem, in dokazal, kako brezdno loči ogerske magnate in grajščake od prostega naroda, zasuče se govor na naše, osobito šolske razmere. Gospá Skenovska se je ujemala z Vogrinovimi nazori, da je krivo in celó neopravičeno, ako se ljudstvu po šolah in uradih vsiljuje tuj jezik, kakor se to dandanes godi. Tudi ona je poznala svoj narod ter dejala večkrat, da je bilo v prejšnjih letih tudi na Českem tako, ali vsakokrat je pristavila, da nastopijo i Slovencem boljši dnevi, v kar Bog pomozí!!

Tudi Rihard in Olga sta se udeleževala teh pogovorov, a ne v nasprotnem pogledu. Njuna mati je namreč na misljenje svojih otrok tako uplivala, da sta se fant in dekle vedno le potegovala za njene nazore. A tudi dr. Vogrin je deloval v istem pravicoljubnem in spravljivem smislu na svoja učenca, ter jima bil kolikor mogoče utisnil v sree svoje nazore o ljudstvu in o narodnostih. In glej, danes je bilo Vogrinu kaj lahko pri sreci, vidéč, da se skladajo vsi, gospá Skenovska, Rihard in Olga, z njegovimi idejami. Ta edini slučaj ga je stotero odškodoval za ves trud, ki ga je imel s podučevanjem. V teh trenutkih je pozabil na svoja uboga dijaška leta na Dunaji; povzdigovalo ga je prepričanje, da je ukoreninil v dveh sreih blago sočutje do svojega roda!

Kakor pa človek, razgovarjajóč se s svojimi somišljeniki, ne čuti, kako hitro ure in minute v večnost tekó, tako je bila tudi naša družba izpregledala, da je že bilo zatónolo solnce.

„Zdaj smo pa zamudili planinsko žarenje,“ vzklikne na enkrat Olga. „A to nič ne dé. To prikazen lahko večkrat vidimo, takih zanimivih pogovorov in vprašanj pa se človek le redkokrat udeležuje. Mnogo ste nam, gospod doktor, o svojem narodu povedali ter nas v marsičem podučili. Če je pa povrh še Vaše ljudstvo tako vztrajno in trdno kakor Vaše gore, tako nepopačeno in čisto kakor vodovje Vrbskega jezera, poté bode pa tudi svoj cilj in smoter doseglo. Prišlo bođe do blagostanja in omike ter delovalo z drugimi narodi vred na prospéh vesoljnega človeštva. Tedaj ga pa bodo tudi vsi ljubili, kakor ljubijo zdaj njegove krasne goré!“

Za te prelepe besede se Vogrin gospici Olgi posebej zahvali ter vstane, da bi se poslovil. A gospá Skenovska ga ustavi, povabivši ga na čaj, s katerim se je nocój v utíci postreglo.

„Jutre zvečer o tem času pa pijemo čaj pri kresu tam le na onem holmu,“ pristavi Vogrin poslavljajóč se pozno v noč od gostoljubne družčine. „Visoko gospodo pričakujem jutre zvečer z mrakom vred. Dr. Sirnik Vas bode vzel v svoje varstvo ter preveslal na oni breg, kjer Vas hočem sam sprejeti.“

Tem besedam so vsi radostno pritrdili, in Vogrin je odjadral veselo domú.

Tema je krila zemljo, ko je Vogrin, pripenši svoj čoln na onem bregu jezera, korakal proti domu. Njegova rojstna hiša je stala kakih pet minut od Vrbskega jezera na majhnem griči. Vogrin stopa po malem navkreber, premišljujóč, kako veselo je današnji popoldan preživel. Zdaj postoji, da se malo oddahne, in zida si zlate gradove v oblake. Zdaj koraka zopet naprej in postoji vdruzič, bil je že blizu hiše: kar zasliši na enkrat, da trka nekdo na okno!

Po prstih stopa zdaj okoli ogla, in tu zagleda podobo, ki ob oknu sloni. Mirno posluša, opazujóč z bistrim očesom, kdo bi bil; a bilo je pretemno, podobe ne more spoznati. Zdaj čuje tiho klicati: Rezika, Rezika! ali odgovora ni. Vse je zopet mirno kakor v grobu. Nekaj trenutkov še, in prikazen potrka zopet na okno, a v tem hipu priskoči Vogrin in zgrabi človeka. Ponočnják pa je bil mož, a to krepke postave. Obrnovši se poprime z obema rokama Vogrina in ga vrže od sebe na tla, a sam se izgubi brez glasú v nočnej temini!

Na krik in klic Vogrinov priletite mati in sestra prestrašeni iz hiše z lučjo v roki in pomagata Vogrinu na noge. Hudo ga je bil vrgel predrzni postopač, a k sreči se mu ni bilo nič nevarnega zgodilo. Le udaril se je na desno stran, kamor je bil padel, tako da je komaj dihal; padec ta je še dva dni dobro čutil, če tudi o tem ni pravil nikomur.

Mati ni vedela, kdo bi bil prišel pozno v noč Reziko klicat; kajti iz vasi ni nobeden fant hodil k njej vasovat. A deklica je takoj povedala, da jo že več večerov nekdo nadleguje. Če se ne moti, bil bi to neki vojak iz Poreč, ki tam stanuje, kamer nosi ona jaje in masla na prodaj.

„Jaz mislim, da je sluga nekemu častniku, ki je prišel prve dni tega meseca v kopel. Zdi se mi, da sta gospod in sluga z Ogerskega. Jaz nisem nobenemu nikdar lepih besed ponujala, a sluga me vselej nadleguje, kedar koli v Poreče pridem.“

Tako se opravičuje Rezika brišóč si debele solze, ki so jej tekle po lici.

„Zakaj pa nisi materi o tem ničesar povedala?“ vpraša jo resno brat Milko.

„Ni se mi zdelo vredno, da bi bila o tem pravila materi. Saj sem mu bila sitnežu prepovedala, naj ne hodi trkat, ter si sploh mislila, da bode sam vse opustil, ako vidi, da z menój nič ne opravi.“

Nató je Vogrin sestro dobro podučil. Zapovedal jej je pa tudi, da ne sme v Porečah več v ono hišo hoditi, kjer stanujeta isti častnik in njegov sluga. Sicer ostane pa tako odslej nekaj časa on sam domá ter hoče skrbeti, da bode po noči vse mirno okoli njegovega stanú.

To se je rés zgodilo, in od istega večera ni hodil nikdo več trkat na deklíčino okno. Ali vsaka, najbolj pa srčna izguba išče svoje maščevanje, in to je izkusil tudi Milko Vogrin!

Prihodnji dan v nedeljo bilo je vreme, kakoršnega si kmet kakor mestjan o kresovem želf. Vse je kazalo, da bode gorkemu dnevú sledil tih in miren večer brez vetra in sape. In tako je tudi bilo. Solnce je popoldne jako hudo pripekalo, kakor da bi si hotelo nanošene gromade že po dnevú samo ožgati. Tam pa tam se je sicer prikazal kak črn obláčič, a je zopet hitro izginol. Le proti večeru so se Karavanke s temnimi oblaki pokrile, in tudi Dobrač je dobil svoj klobuk. Kmetje so sklepali iz tega, da pride pozno po noči dež, a kresovi se bodo vendar še lahko mirno in brez vse skrbi sežigali. Zatorej so se vršile v Dolah največje priprave, da zapalijo na ta večer ogromen kres.

Ponosni so bili Doljani, da je vzrastel iz njihove srede tak gospod, kakoršen je bil dr. Vogrin. Céla fara še ni izredila možá, s katerim bi se bila tako ponašala, kakor z Vogrinom. A ta pa je bil tudi zá-nje pravi mož!

Vogrin ni nosil glave po konci, ko je prihajal še dijak latinskih in visokih šol v počitnicah domú. Z vsakim je rad govoril, za vsakega je imel lepo besedo, in njegova ponižnost je vsem vaščanom in sosedom tako ugajala, da so ga vedno k sebi vabili, danes ta, jutre drugi.

Večkrat so prišli tudi vsi veljavnejši kmetje cele občine skupaj. Pri takih prilikah jim je razpravljaj Vogrin lepo po domače, v lahko umevnem jeziku dnevne novosti ter jih podučeval o vsakdanjih potrebah. A ne samo z besedo, temveč tudi z dejanjem širil je on narodno zavest med svojimi vaščani.

Ko je prišel Vogrin kot vseučilišeni dijak prvokrat v velikih počitnicah domú, naročil si je več slovenskih časopisov. Te liste je najprej svojim vaščanom sam prebiral in razlagal, a potém jih razdelil med nje. V kratkem je toliko dosegel, da so si premožnejši kmetje sami takih listov pribavili, in sicer se je eden na tega, drugi na onega naročil. Tudi knjige družbe sv. Mohorja delil je Vogrin med moške in ženske, vzlasti pa je dekletom z njimi ustrezal. In glejte, uspeh Vogrinov je bil velik: Njegova vas je zaslovela gledé narodne zavesti in ljudske omike na slovenskem Koroškem!

Z malim trudom je Vogrin mnogo dosegel, veliko koristil. A zató so pa tudi spoštovali in ljubili Doljani svojega študenta in gospoda!

To nagnenost so vaščanje tudi danes Vogrinu v velikej meri skazovali. Ko je prišel Milko v soboto domú, obiskal je hitro vsakega sosedu. To je lahko v kratkem opravil, ker so Dole majhna vas. Kogar je le obiskal, vsak mu je po našej slovenskej navadi ponudil jedi in pijače. Povrh ga je še povabil, naj pride v nedeljo večer netit kres gor na grič, kjer se hočejo vsi, mladi in stari, moški in ženske, skupaj zbrati.

Veliko veselje so imela dekleta, ko jim je bil Vogrin obljudil, da pride kres sežigat. Tem večja pa je še njih radost postajala, ko jim on v nedeljo popoldne naznani, da pridejo z njim tudi gostje iz Poreč, in sicer visoka gospoda z Dunaja, pri kateri je on nekdanj podučeval.

„Tudi zlahtna gospoda bi rada videla naše navade in šege pri kresu; zato sem jih na današnji večer povabil sem v Dole,“ pristavi naposled Vogrin, posvetujoč se z vaščani o kresu. „Zdaj pa le glejte, dekleta in fantje, da bode kres lepo gorel in visoko plapolal. Čéla okolica naj vidi, da je kres v Dolah največji in najlepši, kar bode tudi v istini; zakaj pri nobenem ne bo zbrane tako lepe in visoke gospode, kakor pri našem!“

Ognju enako hitela je ta novica od hiše do hiše, in vsi so je bili veseli. Zaraditega so pa tudi sila veliko drv nagromadili na griči ter obvili polena s smolo in slamo. Kakor se je visoko vzdigovala proti nebu gromada, katero so pred Trojo zgradili Ahilej in njegovi Myrmidenci, da se sežgè na njej truplo Patroklejevo in darovane mu žrtve, taka je bila tudi kresova gromada, katero so nanosili Doljani na večer pred sv. Janezom Krstnikom.

Ko je zašlo solnce in odzvonilo „večno luč“ v bližnji crkvi: Marija na Otoč, prihajali so vaščanje na holm h gromadi. Čela vas bila je že zbrana. Tudi Rezike, Vogrinove sestre, in njegove matere ni manjkalo v družini. Le Vogrina in njegovih gostov so še vsi pričakovali. Radovedno so se popraševale deklice, kakšna je ona gospá in gospica, o katerih je Milko pravil, da pridete h kresu. Ni trajalo dolgo, in gostje se približajo. Zdaj so videli fantje in dekleta, da so imeli oni prav, ki so trdili, da vabi Vogrin gotovo le lepo in bogato gospodo v vas!

Po prvem pozdravu so se gostje takoj vsem vaščanom prikupili. Gospá Skenovska in gospica Olga kakor tudi Rihard niso znali sicer slovenski, ali naš sedanjí zarod na Koroškem ob nemški meji, okoli Celovca in ob Vrbskem jezeru, razume in govori tudi nemški. Zatorej se je med gosti in vaščani vnela živahna govorica. Vzlasti se je prikupila gospá Skenovska, ker je tam pa tam v svoj govor česke besede in čéle stavke vpletala. Osobito veliko ste pa govorili ona in Olga z Vogrinovo materjo in njegovo sestro Reziko. Tudi zdravnik dr. Sirknik se je vaškim deklicam takoj priljudil, kajti bil je sin našega ljudstva ter vedel, kako se mora občevati s slovenskimi deklicami!

Med tem pa ko so se vaščanje in gospoda med seboj pogovarjali, začeli so že okrog po holmih in gorah goreti kresovi. Zdaj se je vzdignol vzadi nad Porečami velik plamen, in njemu na desno in levo kazali so se majhni ognji. Tam daleč na zahodu se je videla kakor zvezda goreča pičica; to je bil kres na visokem Dobrači. A kaj je pa to tam na vzhodu? Kakor da bi se goreča mesečna krogla vzdigovala izza ftastega Obirja, takov blišč je odseval z njegovega vrha. A to ni bila polna luna, ampak kres je plapolal ondi proti nebu, kažóč, da ni vrha, kamer bi ne nesel Slovence svojega ognja!

„Zdaj moramo pa tudi mi, dekleta in fantje, kres zapaliti,“ izpregovori Milko. „Kdo ga bode pa nocój ožgal? Tedaj ko sem še bil jaz mlad dečko domá, bila je med fanti in dekleti lepa navada, da je najkrasnejše in najljubeznivejše dekletje iz vasí zanetilo kres. In ako se je dobro ožgalo in je začel plamen takoj visoko švigati, bilo je to znamenje, da se ona deklica prihodnjo zimo srečno omoži.“

„To je rés, gospod Milko,“ klicale so zdaj deklice in fantje.

„Tudi jaz se še spominjam,“ pristavi Vogrinova sestra, „da se je lepa Blaževa Jelica še tisto leto omožila, ko je bila na tem griči zapalila kres. In zarés takrat je kres gorel, kakor da bi bil človek hišo zažgal. Takega ognja kakor tedaj nismo že dolgo videli!“

Vsi fantje in dekleta pritrjujejo tej opombi in začnejo se med seboj posvetovati, kdo bi naj nocój zanetil kres. A posvetovanja je bilo hitro konec. Zakaj le éno dekletje bilo je v celem družini, ki je vse očarovalo s svojo lepoto in ljubeznivostjo!

Iz posvetovalnega zbora stopi brhek mladeneč, sin Vogrinovega sosedá, naznanjajóč gospodi, da so vsi fantje in dekleta enega glasú in mislij: „Ta čast pripade nocój le milostljivej gospici Olgi!“

Gostje se kar začudijo, da je gospico Olgo doletela ta visoka čast, vzlasti se je pa Vogrin veselil, da so se njegovi vaščanje s to volitvijo tako dobro obnesli. A tudi Olgi samej je ugajala ta poslavitev. In zdaj je ona z gorečo plamenico zanetila kres na štirih oglih, radovedno čakajoča, kako se bode kazalo prorokovalno znamenje!

Kakor bi trenol, bila je vsa gromada v ognji. Začelo je prasketati in pokati, plamen švigati in plapolati, kakor da bi sama smola in olje gorelo. Ogenj je rasel višje in višje, žar se je vzdigoval visoko proti nebu, in kakor rakete letéle so kvišku iskre iz plamenečega morja. Okoli stoječi fantje pa so med tem vriskali, dekleta in drugi pa častitali gospici Olgi na dobrem znamenji!

Tako so častili nekđaj v poganskej starodavnosti Slovani svoje solnčno božanstvo ter molili žrtvujóč, da jim milše solnce posije. A tudi danes se obrača marsikteri Slovenec, sežigajóč svoj kres, v tihej molitvi do pravega Boga, da bi nam skoro boljše solnce kakor zdaj sijalo!

Takega kresa še ni videlo Vrbsko jezero, kakoršnega so imeli nocój Doljani. Daleč na strani stojé občudovali so gostje ta krasni ogenj. A tem bolj so se še zavzemali, ko jamejo fantje goreča kolesca kvišku metati ter kotaliti s hriba, med tem ko deklice plesaje narodne pesni pojó!

Gospá Skenovska in Olga se niste mogli teh prizorov dovolj nagledati. Bili ste dr. Vogrinu prav hvaležni, da ju je k tej narodnej svečanosti povabil. Gotovo bi se i baron Robert ne bil kesal, ko bi bil k sežiganju došel, ali on si je rajši kresove prav sam iz Poreč ogledaval. Pri tem pa je tudi on imel kres nad Dolami izmed vseh za najlepšega, nevedóč sevéda, da ga je zanelila Olga v Vogrinovem društvu.

Ko je on tako v noči sam hodeval po sprehajališčih, premišljujóc svojo bodočnost, peklo ga je nekaj v srci. To je bila ona strašna bolezen, katero imenujemo ljubosumnost. Zagrenilo mu je življenje, in v teh bolečinah in ljubosumnih borbah grozil se je nad Vogrinovo prisiljenostjo, ki mu hoče izneveriti bodočo nevesto. Nehoté in nevedóč kaj dela, podá se na obrežje, stopi v čoln ter vesla v temi vèn na široko jezero.

Pri kresu v našej družbi pa je postajalo veselje tem živahnejše. Vogrin je bil ta večer oskrbel za fante in deklice nekaj pijače, gostom pa je njegova mati s čajem in skromno večerjo postregla.

Med petjem in govorjenjem je bil čas hitro potekel. Tudi ogenj je začel pojemati, in okoli in okoli že ni bilo nikjer nobenega kresa več videti. Vse to je kazalo, da je že pozno, in rés bilo je tričetrt na ednajst. In zdaj se vsa družba takój na odhod pripravi.

Polagoma so korakali naši gostje návzdol proti Vogrinovemu domu. S plamenicami so si morali svetiti, kajti temno je bilo kakor v rogu. Le zdaj pa zdaj je pot razsvetlil blisk, prihajajóc sèm od Karavanskega gorovja, kjer so se bili med tem nakupičili hudourni oblaki. Bliskanje je postajalo gostejše, močen veter potegne in — ugasne vse plamenice! Gospá Skenovska in Olga zakričite, kajti še hujsa tema sledila je svetlej luči, ter se oklenete svojih spremljevalcev, gospá dr. Sirnika, Olga pa — Milka Vogrina.

Tako je korakal Vogrin z Olgo, svojo roko v njenej roki držéc, in dvoje srečnih src se je spajalo v teh trenutkih. Olga je zdaj prvokrat čutila, kako je pritisnol Vogrin njeno roko na svoje ljubeče sree, ter spoznala, da jo rés ljubi. A tudi Vogrin je videl, da mu Olga roke ne odteguje; in ko mu je rekla, da bi se ona nikjer in nikdar nočne teme ne bala, če le stopa na njegovej strani in pod njegovim varstvom, rodi se v Vogrinovej duši radostna misel, da čuti njeno srce gorečo ljubezen do njega. In v tej blaženosti sklene on, da se hoče boriti za svoje hrepenenje, da si hoče pridobiti deklico, za katero gori njegovo srce, naj tudi bliska in grmf, treska in bučí, da se trese zemlja in gore majejo. Tu je pozabil Vogrin na svoj stan, na svoje uboštvo, na svojo ničnost! Te

trenotke se je čutil močnega, nezmagljivega, a vendar se je pretresel, ko pri tej priči zabliška in zagrmí, da je vid in sluh jemalo!

Blizu je že bila nevihta, ko dospje družčina do Vogrinove hiše. Tu si zopet plamenice ožgó ter hitijo k jezeru, da bi veslali domú. Ali glejte, jezero je gnalo tako valovje, da se je vse penilo. Dr. Sirknik in Rihard poskusita sicer, ali bi bilo mogoče veslati prek razljučenega vodovja, a njun čoln vržejo hitro valovi na obrežje, in malo da ga niso raznesli. Povrh pa še začne hudo liti, bliskalo je in treskalo, da je bilo groza. Družba se mora torej na vsak način vrniti nazaj na Vogrinov dom.

Kakor pa ljubeče srce nobene težkoče in nezgode ne pozna, ako ima le zaželeno bitje v svojej bližini, tako je bilo tudi z Olgo in Vogrinom. Ne da bi bila tožila o nevihti in hudej plohi, veselila sta se še le nad tem naključjem ter si mislila, da pospešuje sama božja previdnost njuno ljubezen! Radostno in smeje se korakata za ostalo družčino. Živahni njun pogovor ovajal je veliko medsebojno nagnenost in kazal njuno srčno ljubezen. Milko skuša zdaj s svojo suknjo ogrniti Olgo, da bi jo prehudemu dežu ubranil, ter jo stisne bližje ná-se: kar hudo zabliška, in svetloba nekaj sekund trajajoča odkrije ljubečo dvojico — bistrim očém barona Roberta, ki je prežal za grmovjem ob potu!

Robert je bil veslajóč po jezeru sklenol, da hoče opazovati, kdaj in kako se vračajo Skenovski z Vogrinovega doma. Nevihta ga je pa dohitela na sredi jezera. Valovi ga ženejo na nasprotno obrežje, in tu izstopi. Zdaj si poišče kraj, kjer so imeli Skenovski privezan svoj čoln. Tu pričakuje na skrivnem njihovega prihoda. A ko se vrnejo nazaj, stopi ob potu za grmovje, da bi slišal, kaj govorita Olga in Vogrin. Njune besede pa so mu vse ovadile. Olge še ni videl nikdar tako vesele in zgovorne kakor nocój v Vogrinovej družbi. In ko mu je dolgotrajni blisk kakor navlašč odgrnol temno zagrinjalo raz ljubeče dvojice, tedaj je bila pa tudi polna kupa njegovega trpljenja! Jedva se je premagoval, da ni skočil kakor razjarjen lev na svoj plen, zdrobil svojega sovražnika ter odtrgal njegovim krempljem nežno golobico. Zbal se je sevéda drugih moških spremljevalcev, dr. Sirknika in Riharda, ki sta hodila pred njima z materjo. Zatorej se pa zarotí pri vseh dobrih in zlih duhovih, da se hoče nad Vogrinom maščevati in ga pri prvi priložnosti kakor gada uničiti!

Celó premočena je prišla vsa družčina pod streho. Tu so dolgo čakali, da se izvedrí, a bilo je zastonj. Tudi baron Robert, ki je zasledoval ljubečo dvojico do Vogrinovega hleva, moral je stopiti pod streho. Vlegel se je potém tja v pojato na listje, kjer je počival, dokler ga ni vzdramilo petelinovo petje!

Ura je že odbila cno po polnoči, a dež ni prenehal. Družba se odloči, da prenoči na Vogrinovem domu. Milko je prepustil svojo sobo

gospé Skenovskej in Olgi, njegova mati in sestra pa ste se iz svoje sobe umaknoli Rihardu, dr. Sirkniku in Milku. V kratkem je vsak na svojem mestu počival, a zvonaj je še vedno bliskalo in grmelo, da so klepetale šipe na oknih.

Kakor pa človek dostikrat ne more zaspati, kedar v nenavadnej postelji leži ter v tujej hiši prenočuje, tako se je godilo nocój tudi Olgi. A povrh jej še pa tudi niso dale spavati srčne rane. Dolgo je premišljala o svojej osodi, o Vogrinovej ljubezni, ter uganjala, kako bi se moglo uresničiti njeno hrepenenje. Vse misli in čuti, ki so jo navdajali zadnjič domá na Dunaji, prešinoli so njeno dušo tudi nocój, in razburjeno, ljubezni polno srce ni moglo mirovati. Da si pa glavo in srce malo ohladi, napravi si zopet luč, ko je že mati trdno spavala, in išče po miznici knjige, da bi si čitajóca misli pregnala.

In glej, kmalu jej pride knjižica v roke. A kaj je to? Odpre, pogleda, čita. Nezapopadno jej je vse. Kaj je to? — Bil je dnevnik, v kterega je zapisaval Vogrin svoje čute, žalostne in vesele!

Olga je dolgo brala, marsikaj večkrat čitala. Včasih se jej je solza utrnola, zdaj jej je zopet srce same radosti hitrejše bilo: Deklica je čitala, kako nesrečen je Vogrin, odkar ljubi — svojo Olgo. Nocój je spoznala, da se ni varala o Vogrinovej ljubezni, in zdaj je tudi upala, da se uresniči njeno hrepenenje.

V teh blaženih mislih in upih pa je deklica zadremala, dnevnik na prsih držéč, ter spavala sladko, dokler je niso vzbudili zlati solnčni žarki!

(Dalje pride.)

Tvoj sem, Slava!

Kar so me rodili mati mila — Tvoj sem, Slava!
 In dokler me zemlja bo nosila — Tvoj sem, Slava!
 Ako me zahtevaš v boj krvavi med vragove,
 Volja Tvoja bo se izpolnila — Tvoj sem, Slava!
 Tebi rad darujem, kar imam in kar zamorem,
 Svoje vse moči in opraviła — Tvoj sem, Slava!
 Zadnje v smrtnem boji strašnem te besede
 Usta moja bodo govorila: — Tvoj sem, Slava!
 O da mi nebó bi željo srčno izpolnilo,
 Da slovanska zemlja bi me krila — Tvoj sem, Slava!

Tone.

Pésni deklíče ljubézni.

1. Bog mi varuj žar mladóstni!

V sapah górkih cvetke mile
Nežno so iz tal priklile
In povsodi radost mlada
Z mičnim smehom v srcih vlada.

Glasno jaz mladénka pójem:
„Sreča vlada v srci môjem
Bog mi čuvaj čút radóstni
Bog mi varuj žar mladóstni!“ . . .

Oj le sevaj sonce ná-me
Glej svetlóbno iz nebá me:
Kakor luč nebéška tvója
Vedno bo ljubézen môja!

Lepa bo in pólna svita
Čista bo in plemenita
Vselej bo kot ti žaréla
Vselej bo kot ti veselá!

Glasno jaz in sréno pójem:
„Radost vlada v srci môjem —
Bog mi čuvaj čút radóstni
Bog mi varuj žar mladóstni!“ . . .

3. Rožica.

Roža môja, roža véla
Oh zakaj si mi zvenéla
Saj pred kratkim kratkim časom
Bila si odeta s krasom?

Tožna gledam liste tvóje —
Zá-nje joka srce môje!
In porósenej solzami
V prséh nekaj šepeté mi:

„Varuj varuj, mlada déva
Zórní svit, kí v srci seva
Roža tá tedáj je cvela
Ko ljubáv te je prevzéla!“

„Varuj se da z rožo málo
Srce tí ne bo jokálo
Varuj, da ljubézen večno
Cvela bo in cvela srečno!“ . . .

Roža tí, tedáj razcvéla
Ko ljubav me je prevzéla:
Tí si mrtva, a do gróba
Cvela méni bo zvestóba! . . .

2. Zvečer.

Torej zdaj za góre ídes
Solnce tí, da jutre prídés
Zopet lepo, zopet zlato
Ter žariš éz hrib in trato?

Oj le pojdi spavat spánje
Oj le pojdi sanjat sánje —
Kmalu kmalu zémľjo širno
Noč ovila bode mirno.

In z nebá lepó vzbujéne
Zrle bodo zvezde méne
Ko pokójna in veselá
Tu pri oknu bom slonéla.

Solnce solnce, tí v višávi —
Slika môje sí ljubávi
A čepráw greš sanjat trúduo
Srce to pa bode budno!

V njem ljubezen lepa, mlada
Brez nehanja čúte vlada — —
Oj le pojdi za goré mi
Saj bedí mladó srce mi! . . .

4. Pevaj pevaj ptica mlada!

Mílo glej! nebó se smeje
Ptiček pa me gleda z veje
In ko póje, nežno póje
Pesen sega v srce môje.

Bog le vé, o čem prepéva
Bog le vé, komú žgoléva
Oh saj plava vse v radósti
Vse razovita se v sladkósti!

Pevaj pevaj ptica mlada
Saj te vedno slušam rada
Radost bolj še v méni budi
Saj sí tí veselá tudi!

Gledaj ptica, — pesni tvóje
Jasne so kot pesni môje —
Poješ-li ljubézen mlado
Nje skrbi in strah in nado?

O le pój je, da veselo
Petje v srce bo zvenélo
Saj te vedno slušam rada —
Pevaj pevaj, ptica mlada! . . . — b —

Epiške indske pripovedke in pravljice.

Priobčuje *K. Glaser.*

IV.

Zvesta Sâvitri.

V Madri je živel knez Ačvapati, ¹ ki je podpiral reveže, vedno resnico govoril in se zlobi ustavljal; ljubil ga je narod. Ker pa ni imel zaroda, žalostil se je zelo. Žrtvoval je mnogokrat Sâvitriji; omehčana po molitvah stopi Sâvitri iz ognja v človeškej podobi in mu zagotovi, da dobi lepo hčerico. In glej! stara njegova ženica Mâlavi porodi mu krasno deklico, katero imenujeta po boginji Sâvitri. Ko doraste, se pa joj! nobeden ženin ne oglasi; po dovoljenji očetovem podá se v samotne kraje in v kopališča ob Gangi (tírtha). ²

Med tem pa se njen oče domá razgovarja s pobožnim Nâradom; med pogovorom se pa vrne Sâvitri. Nârada jo popraša, kam je hodila. Ona pa pripoveduje: „Lepemu kralju Djumatsenu ³ v Čâlvi vzeli so zlobni sosedje kraljestvo; ves žalosten napoti se z ženo in sinom Satjavanom ⁴ v puščavo; tega sem si za moža izbrala.“ ⁵ Nârada ugovarja tej možitvi; dasi je Satjavan vrl možak, ima vendar to napako, da bode v enem letu umrl. Ona se pa ne dá ostrašiti in reče, da ne odjenja; tistemu ostane zvesta, ktereга si je izvolila. Njen oče se podá k Djumatsenu, in ženitev se vrši po postavnih obredih.

Skromna in ljubezniva ženica bila je Sâvitri svojemu možu.

Ko se je leto nagibalo h koncu, molila je goreče; tri dni ni jedla ne pila ne spala, da je celó onemogla.

Tretji dan zvečer hoče Satjavan v les; ker se ne dá pogovoriti, da bi ne šel, spremlja ga ljubezniva ženica. Ko sta sadja nabrala in drv nasekala, omedli Satjavan, ženica pa sede in položi njegovo glavo v svoje naročje. Zdaj se prikaže mož, rudeče oblečen, črnih in žoltih lic, bodečih očij; v rokah ima uro in zre v Satjavana. Proséce vpraša Sâvitri moža, kdo je in kaj hoče. „Jaz sem Jama,“ po druge ljudi pošiljam svoje slugе; po takega poštenjaka, kakor je tvoj mož, pridem pa sam.“ To izrekši izvleče mu dušo, ki je bila tako velika kakor palček, in odide na južno stran. Neprenehoma je bila Sâvitri Jamu za petami. Vse želje jej je hotel Jama izpolniti, samo ene ne, da bi jej vrnil moža. Ker se je pa nikakor ne more iznebiti in ker hoče ona rajši umreti,

¹ gospod konjev. ² tírtha so kopališča ob Gangi, kjer se ljudje v svetej Ganginej vodi kopljejo in odpušćanje grehov zadobé. ³ - ki ima blišćeće orožje. ⁴ - Resnico-ljub. ⁵ Če je deklica čakala tri leta zastoj ženina, sme si v Indih sama iskati možá — svajamvara. ⁶ bog mrtvih.

kakor brez ljubega Satjavana živeti, dá mu Jama dušo nazaj. Zdaj se sprebudi. Ker je pa slaboten, pustita sekiro in sadje v lesu in se podasta domú, on oprt na svojo ženico.

Djumatsena pa je domá že težko pričakoval svoja ljuba otroka, brahmani so ga tolažili, da nista izgubljena.

Sávitrí je povedala vse; pa še več! njej na ljubo je Jama staremu oslepelemu in oropanemu Djumatsenu dal vid, kraljestvo in sto sinov.

Drugi dan so prišli podložniki in zahtevali, naj se vrne kralj zopet v kraljestvo.

Kdor se veseli te pripovedi, temu se odvzamejo vse nadloge, dá se mu pa vse, kar je popolno.

Bosenske zanovétke.

Spisal *Rajko Perušek.*

XII.

Rano v jutru vzdigne se mohamedanec, se opere i zajutrekuje. Ta zajutrek sevéda ni bela kava s kifleki, ampak évrsto si naloži z različnimi jedili svoj želodec, kajti po zajutreku do večerje le redkokaj použije i zato se mora zjutraj dobro okrepčati. Kdor svoje polje sam obdeluje, — i teh je vrlo malo — gre na polje ter izkuša istinitost božjih besed, da bode moral v potu svojega obraza zemljo obdelovati. Trgovec pa se napoti v čaršijo t. j. trg, na kojem so same lesene kolibe, ktere služé za prodajalnice. Za temi deščarami je nekterekrti tudi zidana magaza, a ne ena ne druga nima oken. Od spredaj se odpira tako, da se en del lesenega zaklopa vzdigne, drugi pa, ki se zove čepenak, spusti se na v tla zabite lesene noge. Namesto firme služí nekterim na papir napisano ime pod steklom in v okviru.

Ko trgovec odpre svoj dućan, pospravi nekoliko svojo robo, sede z nogama v nakriž, zapali lulo, srče kavo pa čaka na mušterije (kupee). Pri prodavanji mu je redkokdaj treba vstajati, pa tudi dosta ne baranta; ako hoče kdo za to ceno, dobro, ako noče, naj odide. — Mnogokrat vsa roba v dućanu ni 100 grošev vredna. Šetal se je enkrat nekakov živuljast kristjan po čaršiji in smatral dućane in robo v njih. V enem dućanu ni videl drugega kot enega duhandžijo, ki je čakal na koga, ki bi mu prinesel tobaka, da ga razreže, ker to je bil njegov zanat. Začudi se kristjan, ker v dućanu nič robe ne vidi, pa vpraša: „A kaj ti aga prodavaš“. Turčin se je hotel našaliti, pa je dejal: „Oslovske glave, kaj ne vidiš?“ — Nató mu odgovori kristjan: „Človek bi rekel, da tu ljudje

radi kupujejo oslovske glave, ker jaz v tvojem dućanu ne vidim več od ene same!“ —

Manj miren život imajo rokodelci, na pr. opanćarji, jermenarji, kotlarji, ključarji, krojači, sedlarji itd., in ti rokodelci imajo svoje delavnice skupaj v enej ali v več ulicah ćaršije. Vsi ti rokodelci sedé delajo. V teku dneva ga obiskujejo prijatelji, ćinovniki, vojniki (kar jih je še ostalo); z njimi pije kavo in pošilja goste oblake dima v zrak, in marsikdaj sedijo ti obiskovalci po celo uro v dućanu, pa niso niti deset besed izpregovorili. Opoldne po klanjanji zaspi (to je ćef) in dve uri pred solnćnim zahodom se zopet klanja, a ob 5. zvećer ali pa po zimi takoj izza solnćnega zahoda zapre svojo butiko, pa gre domú. Tako živi po zimi in po letu, samo da użgè po žimi ćumur (ogljen) na mangalu (nekakvej ponvi na trinogo), pred kterega postavi po konci dve leseni ploći, da mu veter ne odnese isker ali celó žrjavice po dućanu.

Na ravnost jo tedaj reže domú v harem, kjer ga ćeka nališpana žena z većerjo. Posedejo okoli sofre (mize) in na znak oćetov poćno jesti. Po najveć žene z deco posebe jedó, siromašni pa skupaj.

Po većerji, ktera mu je glavni obed, podá se Turćin, ako je lepo vreme in še precej ćasa do solnćnega zahoda, na „teferić“ t. j. on ponese sebój ćilim na senćnato mesto, najrajši pokraj kakega potoka, ter ga prostre i sede ná-nj, pa gleda do solnćnega zahoda krasoto narave, ali pa sedi na „divanani“ t. j. nekakvej verandi v prvem spratu poslopja. — Vćasih popravlja kaj na vrtu, ker mohamedanci so veliki ljubitelji cvetlic.

Po akšamu se vrne v hišo ter se dostikrat še pozno v noć zabava s svojo deco, ktero mohamedanci vrlo ljubijo. Za vsaktero svoje dete, osobito moško, gojé mohamedanci veliko ljubezen, tudi ako je deca od raznih žen. Kakor sem omenil, postopajo Turci tudi z ženami prav prijazno, premda bi ćlovek mislil, da so moževej strogosti na milost in nemilost predane, ker je njih oddeljenost od moškega sveta tako velika, da na cestí celó glasno govoriti ne smejo ter otrok, ki so zaostali, ne klićejo, ampak jim samo namigavajo, naj se žuré.

Žene siromašnih Turkov obdelujejo tudi polje, gospodinijo ter so po najveć tudi domaćega obrta većee, kakor svedoćijo „pazarbule“ t. j. žene, ktere na semnji prodajajo „ćevrme“ zlatom izvezene (robce) i pisane ćarape (nogavice). Brez dvoma imajo mnogo posla z deco, i tako jim preide dan. Žene imovitih Turkov pa po celi dan lenobo pasejo, krasé in lišpajo se z dragocenimi oblekami, s kterimi se pobahajo pred prijateljicami, ki jih obiskujeje. Posebno ob petkih, ki je turski praznik, vidijo se bule v celih karavanah šetajóće po stranskih ulicah iz hiše v hišo. V društvu se potém razveseljujejo kakor znajo, in zdi se mi, da se ti shodi ne razlikujejo mnogo od sličnih shodov naših ljubiteljic kave. Tu brbljajo, o ćemer bodi, i gotovo tudi svoje drugarice za hrbtom obirajo

ter si razkladajo svoje skrivnosti. Ker smejo tudi krščanske žene v njihovo društvo, poprašujejo in informirajo se pri takih prilikah prav radovedno o naših razmerah. Tudi prepevajo ter se igrajo kakor deca. Da domačica s kavo postreže in da se po orijentalnem običaji tudi cigarete pušé, to se razume. Ako je lepo vreme, vsedejo se na vrtu ali pa na kakem samotnem griči v senco ter se radujejo božjej naravi.

Kakor sem že ómenil, postopajo Turci prijazno s svojimi ženami. Često se tudi dogodi, da uplivajo one na moža, ali pa da mož postane ono, kar se nemški pravi: „pantoffelheld“. — Priča se, da so hajduci srečali samotnega Turčina na potu, ko se je vračal domú. Hajduci ga obkolé, da ga ubijejo in porobijo, a Turčin počne plakati kakor malo dete. Harambaša zapreti hajdukom, da ga ne ubijejo, ter radovedno vpraša Turčina, zakaj plače, ter mu žuga, da ga dá ubiti, ako istine ne pové. Turčin še hujše zaplače in reče: „Ubijte me bratje, alal (oprosčena) vam bodi moja smrt, ker je bolje umreti, kot živeti kraj pasjake i lajave proklete moje žene.“ Hajduci navalé ná-uj, da ga posečejo z noževi, ali harambaša jim zabrani, govorec: „Pustimo ga, naj živi, sáj je zla žena človeku (možu) stokrat gorja od smrti!“

Moški sestajajo se pod večer pri kakem prijatelji, ali pa v kavanah, katerih je povsodi dosta in ktere so jako primitivne, ter sprovedó večer v igri in šali. Posebno priljubljena jim je dam-igra, ktero zovejo „tavla“. Pri sviranji šarkije (velike tamburice) pušé tumbedžiju (opium) in pijó kavo, sladoleđ, večkrat pa se tudi rakije do dobra napijejo.

Javnih predstav in iger v Bosni ni. Največ, ako se kdaj kak „pehlivan“ t. j. akrobat najnižje vrste pritepe in po ulici svoje umetnosti prikazuje, na pr. da hodi v pisanej obleki na brgljah, a drug pred njim skače in v velikanski boben udarja. Večkrat pokliče kak velikaš tako pehlivansko društvo pred svojo hišo, kjer potém za okenskimi rešetkami on in njegova ženščad občuduje umetnika.

Kot veliki ljubitelji prirode in njene krasote pronašli so bistrim okom vse one točke, ktere imajo krasen razgled. Na takovih točkah so kavane in od desek zbite klopi pokrite s ćilimi, kjer si gostje kavo pijóci in nargileh pušéci čas kratijo. Na trati blizu kavane napravljene so za mladino „ljudjaške“ (Schaukel) in „obrtaljke“ (nekak primitiven „ringelspiel“), koje se vrté okoli vrtikalno v zemljo postavljenega kola ali pa okoli horizontalno na dva kola položenega droga. Priljubljena igra moškej deci je bacanje kamena. Debelo skalo mečejo ter se natecajo, kdo jo dalje zažene. Druga igra je z orehi. Na kup orehov lučajo po eden oreh, in kolikor jih kdo s kupa zbije, toliko jih pobere. Deklet nisem videl nikjer igrati se.

Po jaciji, t. j. dve uri po solnčnem zahodu vidi se redko kak domačin na ulici. In vsak nosi sebój fenjer, t. j. valjasto svetilnico iz pa-

pirja z lesenim dnóm, na katerem je prilepljena sveča. Ako srečamo pozneje v noči kakega Turčina s svojo ženo, vrača se gotovo od kakega „sijela“ t. j. večerne zabave, ter moléé pred njo stopa.

Po noči izvlekó iz dolapa, t. j. nekakve v zidu izdolbene omare, žimnice, jastuke (blazine) i pokrivala, pa se po največ kar oblečeni spat vležejo. Po noči čuva dućane „pasvandžija“, kateri vsak čas, vzlasti kedar se približuje kaka oseba, z debelim kijem ob tla udarja v znak, da čuva. Po zimi si greje zmrznene ude na manganu, po letu se pa zavleče včasih pod kak dućan ter mirno spava vedóč, da iz teh lesenih barak nikdo kaj vrednega ukrasti ne more.

(Dalje pride.)

Kako so stari narodi mrtve pokopavali.

Spisal *Fr. Wiesthaler.*

(Konec.)

A oglejmo si zdaj tanje slovanske mrtvaške obrede!

Zima je Slovanu podoba smrti. Zató so nosili na praznik pomladanske boginje Vesne podobo zime okrog ter jo konečno vrgli v vodo, češ zdaj je pomlad premagala zimo, življenje pa smrt. Ta običaj se je ohranil pri vseh slovanskih rodovih do današnjega dne. Kresni dan bil je posvečen Črnobogu (Črnemu bogu), solnčnemu božestvu in vladarju spodnjega sveta; ker namreč s tem dnevom noči daljše postajajo, mislili so, da se začjenja z njim njegovo vladanje. Malo pred zimo, na vernih duš dan, obhajali so praznik vseh mrtvih, katerim so na grobove jedila in luči postavljali. O božiči se je slovesno praznoval začetek novega leta, čas, v katerem se začne daljšati dan. Po nekej litvanskej bajki sedi boginja Verpeja na nebu in prede človeštvu niti življenja. Vsaka nit ima svoj konec v zvezdi. Zvezde, ki stojé nizko na obnebj, pomenjajo mlade, visoko stoječe pa stare ljudi. Kedar umrje kak človek, pretrga se nit in zvezda pade na tla — zvezda se je utrnola. Ta mišljava, ki tudi nám Slovencem ni neznana, je sicer zeló poetična in prikupljiva, a da je Slovana, kedar se je smrti spomnil, tudi groza spreletela, pričajo nam mnoga pošastna bitja, ki jih je preplašena njegova domišljija stvarila. Tako na pr. so častili severni in vzhodni rodovi kot smrtno boginjo grdo baburo Ježibabo ali Jagababo, kterej so naredi še več priimkov, kakor: Morana, Marena, Morena, Murienda, Mamurienda. Strahovita prikazen je tudi kužna devica, ki jo imenujejo: Powietrze ali Džuma (= kuga), Srbi, Slovaki in Slovenci pa Kuga. Na ramah slabotnega starca ali pa na dvo-

kolesnem vozu sedéč in spremljana od raznih pošastij divjá in mori po celej deželi, dokler novo leto njene silovite moči ne uniči. Srbom so boginje osode in smrti Vile, duše nevest, ki so pred svatbo umrle. One ljubijo petje in ples in niso zlobne; le nad tem, ki je moti pri njihovih plesih, maščujejo se krvavo ter mu iztrgajo roko, nogo, dà celó srce, ali ga pa tresejo tako dolgo, da spusti svojo dušo. Najhujše so na kresni večer. Narodne pesni nam je slikajo kot črnooke, prostolase device, v dolgih belih oblekah, ki bivajo na gorah in v gozdih in so urne ko blisk. Kakor na perutih zibljejo se po zraku, od koder spuščajo smrtonosne puščice na zemljane ter je pošiljajo v podzemeljski svet. Da ljubljenim junakom tudi dan smrti naznanjajo, posnamemo lahko iz krasne narodne pesni: „Smrt kraljeviča Marka“. Strašljiva bitja so na dalje ruski Lěšie ali Lěsnye, lesni ali gozdni duhovi, ktere v obče nazivajo gospodarje gozdovja. Po telesu so kosmati, jednooki, kričijo s človeškim, ptičjim in zverskim glasom, plakajo kakor mrlo dete, pojó, ploskajo z rokami ter zapeljujejo ljudi s ceste v svoje brloge, kjer je s ščegetanjem umoré. A najgrozovitejša prikazen, kar jih je rodila slovanska fantazija, so brez dvojbe vukodlaki ali vampiri. Starejše srbske narodne pesni se mnogo z njimi bavijo in vera v nje se je še dandanes živa ohranila v Litvi, na Poljskem, Moravskem in v drugih deželah. Vukodlak je namreč mrlič, ki v grobu dalje živi, po noči iz njega prihaja in ljudem, osobito sorodnikom, dragi sok življenja pije, da samega sebe hrani in ne strohni, kakor druga trupla.

Saska kronika omenja lužiško-srbskega vladarja mrtvih, boga Flynsa. „Flyns“ (= kremen, kresalni kámen) je nemško ime za slovansko solnčno božestvo in ne znači po Trstenjakovem¹ mnenji nič drugega nego Črnoboga. Prilastovali so mu podobo kostnjaka ali pa suhega, bledoličnega moža; s tem so namreč hoteli izražati deloma misel na smrt, deloma na jesensko-zimsko solnce, ktero si Slovani sploh kot slabega starca predočujejo. Da je pa solnčni bog ob enem smrtni, prihaja od tod, ker stopa i solnce vsak večer v doljni svet. Tudi skandinavsko solnčno božestvo Odin kraljuje v podzemlji. Gorečo zubljo v rokah držéč stoji Flyns na kresalnem kamenu in ima na ramah leva, ki pomenja po saskej kroniki vskrsnenje (vstajenje), „ker s svojim rjoventjem mrtve vzbuja“, a lev je le symbol pekočega poletnega solnca, kresilnik pa hrani nevidno v sebi iskro in je tedaj pomenljiva podoba v smrti otrpnenega življenja, ki se bode prej ali slej zopet vzbudilo.

Poljakom bil je vladar duš Vielon. Kedar so njemu žrtvovali, napravili so ob enem gostijo svojim mrtvim, položivši na štiri grobne

¹ Glej Dav. Trstenjak „Raziskavanja na polji staroslovenske mythologije“ v Letopisu Matice Slovenske za leto 1871. str. 172 in sl.

ogle oprazene, načehnene kolačke. Ta mrtvaški praznik obhajal se je najbrže spomladi. Isto božanstvo nahajamo pri Samogitih, samo da je žensko bitje; ime mu je Wielona ali Wielena. Starim Litvancem je boginja večnosti Wellona; na njen praznik gostijo mrtve ter jo prosijo, naj dovoli dušam, da se udeležé gostije. Kar je Ježibaba Slovanom sploh, to je Litvancem Wellona posebej, le da se je pri njih boginje prvotni pomen bolj čist ohranil, nego pri drugih Slovanih, katerim je Ježibaba večkrat ravno to, kar Kuga. Razven Vielona poznajo Poljaki in Slezaki še drugega podzemeljskega vladarja, kateremu pravijo Nija ali Niam.¹ On čuva duše po telesnej smrti ter je sprevaža v boljšo deželo. V Gneznju imel je svoje svetišče; „zató pa je bilo Gnezno mesto duš in mrtvih, zató so Poljaci svoje kralje blizu Gneznja (v Poznanju) pokopavali. Gnezno je namreč gnezdo, in mesto je dobilo svoje ime od tod, ker prihajajo duše na oni svet kot mlade ptice, ki so se luščine pozemskega življenja iznebile. Ptica, duša in duh pa so v vseh poverljivih pomenljive podobe. Kar je za Poljake Gnezno, to je za Slezake Nimč = Niamovo mesto.“ Po Trstenjakovem mnenju je tudi Niam le drugo ime za „Črnoboga“.

Svoje mrtve spravljajo stari Slovani na dva načina: ali truplo sežgó in v pepelnjaku zbrani pepel v zemljo položijo, ali pa je pokopljejo, ne da bi je bili prej vpepelili. V obeh slučajih nasipljejo gomilo (mogilo) ali pa tudi ne. Gomile so grobni spomeniki, napravljeni junakom ali velmožem (lehem); trupla navadnih ljudi pokopljejo sežgana ali ne-sežgana, deloma na skupnih mrtviščih, deloma pa na takih, ki so lastnina posameznih družin. Sežiganje je bilo v poganskej dobi najbrž bolj običajno, vsaj pri Poljakih, Čehih, polabskih Srbih in Rusih. O slovanskih naših prednikih trdi Trstenjak,² „da se v vsakej njihovih gomil nahajajo pridavki“ in „da so proste ljudi sežigali ter na sožgalino nasipali gomilo; le v grobe vojvodov, knezov, županov in duhovnov polagali so dragocenosti.“ Poljski Radimiči in drugi naseljenci na Ruskem so pepel in kosti sežganih svojih mrličev shranjevali v piskrih in pepelnjakih, ktere so na slope ob glavnih cestah postavljali. Vsi stari viri nam soglasno potrjujejo, da je tudi slovansko vdovo vezala dolžnost, v smrti se združiti s svojim možem. Najbolj obširna poročila so se nam ohranila o ruskih mrtvaških slovesnostih. Arabec Ibn Foszlan, ki je v letih 921. 922. po Kr. kot poslanec h „kralju Slovanov“ (to je Bolgarov ob Volgi) potoval ter na tej poti marsikaj zanimivega videl, nam je popisuje blizu takó-le:

¹ Kot božanstvo ženskega spola, pa istega pomena zove se pri Čehih Nia, pri Moravcih pa Ninwa.

² Glej Dav. Trstenjak „Slovenske gomile“ v „Kresu“ l. 1881. str. 675.

„Umril je bil ravno eden njihovih glavarjev. Spustivši ga v grob, razprostrli so črez-nj streho ter ga ondi hranili deset dnij, v katerem času so mu obleko napravljali. Če umrje reven človek, stešejo mu barčico ter ga precej na njej sežgó. Kedar se pa preseli v večnost kak bogataš, razdelé vse njegovo imetje v tri dele: tretjino dobi njegova družina, za drugo tretjino nakupijo mu oblačil, za tretjo si pa priskrbé vpijančljivih pijač, katerih se na dan slovesnega pogreba tako naužijejo, da pogine marsikteri izmed njih s čašo v roci. Takoj po smrti glavarjevej vprašala je rodovina njegove dečke in deklice: „Kdo izmed vas hoče z njim umreti?“ Kakor skoro vselej, oglasila se je tudi takrat deklica. Da bi se pozneje ne skesala in morda ušla, izročili so jo mladima varuhinjama, ki ste jo morali spremljati, kamer se je koli podala. Kajti kakor hitro se kdo oglasi, da hoče prostovoljno umreti s svojim gospodom, ne more se več odtegnoti smrti, ko bi se tudi hotel. Med tem so pripravljali, kar je za sežiganje potrebno; deklica pa je ves čas pila in veselo prepevala.

Na dan, ko se je imel mrlič sežgati, napotil sem se k reki, kjer je stala njegova ladija. A že je bila na suho potegnena in na štiri lesene ogelne klade položena, okrog njih pa so bile postavljene velike, človeku slične podobe iz lesa. Zdaj so prinesli klop, dejali jo na ladijo ter pognoli s prešito, z vato podvlečeno odejo, z grško zlato tkanino in z blazinami iz iste tvarine. Nato je nastopila grda babnica satanskega obraza, kterej rekaajo „smrtni angelj“. Ona priskrbi mrliču obleko in vso opravo, ona usmrti tudi deklico. — Prišedši h grobu odpravili so streho ter izvlekli mrliča v mrtvaškem prtú, v kojem je bil umrl. Izpremenil se ni nič, le da je bil vsled premraza, ki je v tej deželi domá, ves črn. Z mrličem spravili so na dan vse, kar so mu bili preje v grob položili: vpijančljive pijače, sadje in lutnjo. Ko so ga potém oblekli v spodnje in zgornje hlače, črevlje, kurtak, zlatotkan kaftan z zlatimi gumbi ter mu dali na glavo s sobolovino obšito kapo iz zlate tkanine, odnesli so ga v šotor na ladiji, posadili na gore omenjeno odejo, podprli glavo z blazinami in mu priložili sadja, vpijančljivih pijač, prežilike, kruha, mesa, čebulje, pa tudi njegovo orožje. Na ladijo vrgli so v dva dela razklanega psa, meso dveh konj, ktera so prej tako dolgo gonili, da sta se spotila, in potém so jih z meči razsekali, nadalje dva razmesarjena vola in konečno še zaklanega petelina in kuro.

Ves ta čas se je smrti posvečena deklica gori in doli izprehajala ter na zadnje stopila v eden izmed šotorov, kojih je bilo več ob vodi postavljenih. Njegov prebivalec se je z njo telesno združil ter jej rekel: Povej gospodu svojemu, da sem to le iz ljubezni do tebe storil.

Ko se je približal petek popoldan, peljali so deklico k nekej stvari, ki je bila izstopnej naddurnej polici podobna. Stopivši možem na dlan gledala je na to polico in govorila besede, kojih nisem umel. Nató so

jo možje na tla spustili, ali kmalu jim je stopila zopet na dlan in se ravno tako vedla, kakor prvič. To se je ponovilo še edenkrat. Vprašal sem tolmača, kaj je golčala. „Prvič,“ odgovori mi, „je rekla: Glej! tu vidim svojega očeta in svojo mater; drugič: Glej! zdaj vidim sedeče vse svoje umrle sorodnike, in tretjič: Glej! tam je moj gospod, on sedi v raji. Raj je tako lep, tako zelen. Pri njem so njegovi možje in dečki. On me kliče. Peljite me vendar k njemu!“ Podali so jej bili tudi kuro, kterej je glavo odrezala in proč zagnala; glavo samo pa so možje na ladijo vrgli. Nató so tirali deklico k ladiji; ona pa je snela svoji narokvici ter ji dala „smrtnemu angelju“, snela je tudi nanožnici in ji podarila strežóčima deklicama, ki ste hčeri one grde babe. Zdaj so jo dvignoli na ladijo, a v šotor je še niso pustili. Prišli so možje s ščiti in palicami ter jej ponudili čašo, napolnjeno z vpijančljivo pijačo. Vzemši jo zapela je in tekočino izpila. „Tako se poslavlja s svojim,“ pošepetal mi je tolmač. Dajo jej še drugo čašo; tudi to vzame in zapoje dolgo pesen. Kar jej zaukaže starka, naj se podviza, čašo izprazni in v šotor podá. Vsa prepadena in vegava pomoli deklica le glavo med šotor in ladijo; pa ko bi trenol, zgrabi jo starka za glavo in porine v šotor, kamer i sama stopi. Nató začnó možje s palicami ob ščite biti, da bi se krik in vik uboge žrtve ne slišal ter drugih deklic ne preplašil, ki bi se vsled tega zbale, umreti kdaj s svojim gospodom. Ko je v šotor stopilo šest mož in se zaporedoma z deklico spečalo, položili so jo gospodu na stran. Dva sta jo prijela za noge, dva za roke, starka pa jej je ovila okrog vratú vrv ter njena konca izročila možema, da jo nategneta. Potém jej je zabodla velik nož s širokim rezalom med rebra, moža pa sta jo davila, da je dušo izdahnola.

Zdaj je nag pristopil umrlega najbližji sorodnik, vzel in prižgal polence ter se podal za ladijo, držéč z eno roko goréč les, drugo pa na zadnjici, dokler se niso drva pod ladijo vnela. Pa tudi drugi so z žigicami in na vrhu prižganimi poleni prišli in oboje na gromado pometali, ktere se je ogenj hitro polastil. Ker je močen veter pihal ter mu plamen netil, bilo je, predno je ura pretekla, vse vpepeljeno: drva, ladija, mrlíe, deklica in kar je bilo še na ladiji nakopičenega. Nad sožgalino nasipali so okroglo gomilo, postavili v sredino (holma) veliko drevó chalandž (aliter: veliko brezovo drevó), napisavši ná-nje ime umrlega in ime ruskega vladarja. Nató so odšli.“

To poročilo nam izpričuje, da so poganski Rusi svoje mrtve še po tretjem načinu spravljali: Napravili so mrlíču na ladiji ali barčici gromado ter ga z ladijo vred sežgali. Na ta običaj naleteli smo že pri Germanih; vendar se ne dá trditi, da so se ga Slovani od njih naučili. Ker se nahaja i pri drugih sorodnih narodih, bil je brez dvojbe sploh arjevropski.

Po pogrebu vršile so se mrtvemu na čast večkrat bojne igre, ktere so imenovali „trizna“. ¹ Celo svečanost končala je velika pojedina (strava), pri kateri so popevali različne žalnice. Ta obred ohranil se je še pri večini slovenskih rodov do današnjega dne, le da se obhaja večjidel sedmi dan po smrti (odtod slovenska beseda sedmina) in v hiši mrličevej, ne kakor „strava“ na gornji ali blizu nje.

Razne malenkosti.

5.

Bodi mi dovoljeno dostaviti nekoliko vrstic gosp. Fr. Hubada zanimivemu sestavku „Nemška pesen o Hildebrandu in njene sestre slovanske“, natisnenemu v lanskem Kresu na str. 630. do 638. Ker je čitateljem snov tega epičnega predmeta gotovo še dobro v spominu, ni je treba tu ponavljati in torej pričnimo kar z dostavki samimi.

Vsa stvar suče se glavno o boji med očetom in sinom ali pa med bratoma in to obakrat vsaj z večine s tragičnim koncem dejanja. Navadnejša in tudi starejša je pač tradicije ona oblika, v kateri je ohranjen spomin o boji med očetom in sinom, kakor je to osobito v ruskeji med slovanskimi ali v starogrškeji, staroperzijskeji, irskeji, francozkeji in še drugde.

Za srbsko navedena je v omenjeneji razpravi pesen o Predragu in Nenadu. ² Nenad premaga in usmrti Predraga, a doznavši, da je mrtvec bil brat njegov, potegne izza pasú nož, zabode si ga v srce in pade mrtev poleg brata.

Večkrat sem že govoril in pisal o uzajemnosti mnogih národnih pripovednih snovij srbskih in bolgarskih ter ob enem poudarjal velike prednosti prvih mimo drugih. Isto nahajamo prav tako tukaj ali takrat z razločkom, da je tudi bolgarska povest epično še dokaj dovršena ter dejanje jasno do najmanjših posamnostij. Nahaja se v P. Bezsonova danes že sila redkeji knjigi „Bolgarskija pšni iz sbornikov Venelina, Katanova i drugih Bolgar“, Moskva 1855, na str. 153. do 158. ter ima naslov „Rad o j i J a n k o l“. Srbska in bolgarska pesen ste si tako blizu po vsebini, kakor bi obé nastali bili iz istega izvirnika ali bi pa ena izcimila se bila iz druge.

¹ V staroslovensčini je „trizna“ = certamen. O tej besedi kakor o pogrebnih običajih slovanskih bere se obširneje v znaej Krekoveji knjigi „Einleitung in die slav. Liter.“ p. 116–132.

² Vuk Stefanović Kar. Srpske nar. pjesme, u Beču 1845, II. 75–81.

Kakor po srbskej Predrag zapusti po bolgarskej povesti Jankol tovariše in ide prašat matere svoje, ali ni morda porodila še drugega sinú od njega. Ona mu razodene, da je porodila tudi sina Radoja, a da so ga že pred tridesetimi in petimi leti bili uplenili Turki. Jankol se mahoma odloči iti ga iskat, akoprem mu mati odsvetuje, češ, da je toliko let za njim žalovala in ga zdaj že prežalila. Jankol si utakne puščic za pas, obesi lok na ramo in odpotuje križem svetá. Hodi od iztoka do zapada in dospé do gore Dobrodže. Ljudje ga srečujejo in svarijo, naj tod ne hodi, kajti petnajst let je že, odkar se je tukaj pokazoval vojvoda Radoj, pred katerim niti človek ne uide niti ptica ne prefréi. Ali on ne uboga, ampak krene dalje. Prišedši v gozd zavriska in zapoje. Ko ga vojvoda Radoj začuje, ogovori junake svoje rekóč: „Kakov nagajivec (gedija) je pač, ki tú hodi in pesen poje? Na noge junaki in na pot, da mi nagajivca ulovite in mi ga živega pripeljete!“ Junaki odidejo hotéč Jankola uloviti, a on sname lok z ramena, razpaše pas s puščicami, začne streljati in postreli sedemdeset in pet junakov. Radoj ostane samodrug, potegne ostro sabljo in odseka junaku glavo, ktere jezik mu še naznani, da je umoril brata. To začuvši zgrabi vlaški nož, pa si ga zabode v srce rekóč: „Leží bráte Jánkole, da ležím“.

Inačico (varijanto) tej pesni nahajamo v bratov Miladinovcev zborniku „Balgarski narodni pészni“ na str. 239. do 240. ali br. 152. Začetek je še bližji srbskej nego li v baš navedenej. Vsak izmed tovarišev Jankolovih napiva bratu svojemu, a on napiva konju si, ker brata nima, za kar se mu „družina podsmiva“. Po materi zvé, da je imel brata Nikolo, ki je pred tridesetimi in tremi leti ubežal na Rabuhéisko planino, kjer vojvoduje. Mati mu resno odsvetuje, da bi šel iskat ga, ali on vendar zasede konja in prijaše na Rabuhéisko planino, kjer jame brata klicati na vse grlo. Ko ga Nikola začuje, velí svojim tovarišem, da ga primejo in préd-nj pripeljejo, kar se tudi zgodí. Potém se brata sprimeta in borita tri dni neprenehoma, ali nobeden ne more drugega premagati. Slednjič se spoznata, sprijaznita in domú odrineta.

Konec je torej čisto drugačen od prejšnje pesni in se med drugim sklada z znano nemško pesnijo 15. stoletja,¹ z neko grško² in rusko,³ razpravljajočo popolnoma isti predmet. — Le gredčé bodi omenjeno, da mi je takov konec znamenje poznejše tradicije in tako rekóč

¹ Jak. u. Wilh. Grimm Die beiden ältesten Gedichte aus dem achten Jahrh., Cassel 1812.

² M. Büdinger Mittelgriechisches Volksepos, Leipzig 1866, pg. 26—30.

³ Onežskija byliny zapisannyja A. F. Giljferdingom létom 1871 goda, Sankt-peterburg 1873 na str. 955 do 957.

proizvod nekakšne mehkotne romantike, ktere v bolgarskih in ruskih ter zlasti v srbskih pesnih sicer ne nahajamo.

Zamolčati ne smém, da nam je sporočil tudi Saxo Grammaticus povest, ktero je primerjati srbske in bolgarske in ktere vsebino je tedaj vredno nekoliko natančnejše poznati.

Švedski glavár Gunnar bil je velik sovražnik Normanov in zató plane prilično na Norveško, kjer grozovitno morf in požiga. Ko o tem zvé kralj normanski, sivolasi Regnald (Regnwald), skrije svojo hčer Droto (Drótt) v pečino, navlašé za to pripravljeno. Odloči jej dostojno služebništvo in jo preskrbi s potrebnim živežem. Da se ne bi po kakšnem rtiči pečina poznala, zaukaže tlá nad njo uravnati. Potém se podá na vojsko, ali Normani bili so tepeni in on je bil ubit. Gunnar zasleduje povsod kraljevo hčer, o ktere je čul, da je skrita v varnem zavetji. Pripetí se, da začuje na istem kraji podzemeljsko mrmranje. Čim bolj vleče na uhó, tem bolj se mu dozdeva, da čuje človeške glasove. Precej zaukaže zemljo razkopati, in kmalu staknejo pečino in v njej kraljevo hčer s službenicami, ktere vse posekajo, ker so se jim bile v brán postavile. Gunnar se polasti vseh dragocenostij, katerih je bilo polno v pečini, Droto pa prisili, da mu postane hotnica. Sin njen Hildiger (Hildigér) bil je v krviželjnósti kmalu očetov tekmeč. Ni ga imel drugega veselja od ubijanja. Ker ga ni bilo ukrotiti, zapodi ga oče sam v prognanstvo, kjer pa svojih groznih razvad ni prav nič opustil. — Med tem zvé Borkar, kako sramotno je ravnal Gunnar z Regnaldovo hčerjo. Ubije ga in se oženi z Droto, ki ga je že zategadel rada vzela, ker je kaznoval morilca njenega očeta. Dobila sta sina Haldana (Halfdana), ktere ga so imeli s početka za slaboumnega, ki se je pa kesneje odlikoval po mnogoterih sijajnih delih.

Ko se je bila vnela vojna med švedskim kraljem Alverom (Alfherom) in med Rusijo, hitel je Haldan takoj Rusom na pomoč, ki so ga vsi z največjo častjo sprejeli. Vojski se postavite druga proti drugej, in švedskega kralja vojniki Hildiger, Gunnarjev sin, pozove ruskih junakov na dvoboj. Ker sluti, da mu bode Haldan nasprotnik, ktere ga je spoznal brata, noče se z njim bojevati, češ, da je že premagal 70 junakov, dočim se Haldan z ničim enakim ne more ponašati. Zaukaže mu, da mu je pokoren in da stori zgoli to, kar je njegovim močém primerno. Tako je ukrenol za tega voljo, ker se je bal za življenje bratovo, nikakor pa ne, da bi bil dvojit na pogumu njegovem. Mesto Hildegerja pozove torej Haldan drugega junaka in ga premaga. Drugi dan terja dva in ja usmrti; tretji dan tri, četvrti dan štiri, peti dan pet. Vse je bil pobil in ko jih osmi dan osem pozove na boj in vse enoč premaga, stopi mu jih ednajst nasproti ali zastonj, kajti vseh ednajst je na hip pomahal. Zdaj se mu tudi Hildiger ne smé in ne more več

ustavljati. Ustopita se drug proti drugemu in se jameta boriti. Kmalu čuti Hildiger, da ga je Haldan smrtno ranil. Brzo vrže orožje na tlá, pade na kolena in razodene nasprotniku, da je ugonobil lastnega brata.¹

Tudi v s r b s k e m narodnem slovstvu ohranil se je pa dalje spomin na boj med očeto in sinom, dasi dosta manj jasno nego li spomin na boj med bratoma, o katerem smo baš govorili. Dotične pesni² vsebina je tá-le:

Ribniški aga (aga od Ribnika) pošlje Juriju Senkoviću pisanje, v kojem ga zove na dvo boj (mejdan). To ga hudo prestraši, kajti postaral se je že bil jako in moči so ga zapuščale.

Ne mogu se ni konja držati,
Kamo l' terat' po mejdanu s Turci.

Ponudi se mu sin Ivo, da hoče zá-nj „na mejdan izići“, ali oče mu odsvetuje, češ, da je stoprav šestnajst let star, a Turčin da je junak v dvo boji, kteremu ga ni v deželi enakega. Obleko ima strahovito:

Risovina³ i samurovina,⁴
A na konju sama medjedina,⁵
Bojno koplje⁶ vukom pokrojeno;
Samo češ se ruva⁷ poplašiti,
A kamo li kad podvikne⁸ Turčin,
A pocikne⁹ konjic pod Turčinom,
Od straa¹⁰ češ pasti sa konjica,
I svoju češ izgubiti glavu;
Pa što č' tužan posle tebe baba?¹¹
Ko l' će babu lebom doraniti?¹²
Ko l' po smrti stara saraniti?¹³

¹ Saxonis Grammatici Historia Danica. Rec. P. E. Müller & J. M. Velschow, Havniae 1839, I. 350—359. Pisec zajemal je često snovi iz narodovih ust in da je prav v tej povesti malo zgodovinskega jedra, slutilo je že več nčenjakov ter se jim bode javljale kdo ustavljal, ki se je natančneje bavil s takimi in enakimi poročili. Smrtno ranjeni Hildiger se izpoveduje bratu v lepej vezanej besedi, ktero zopet nahajamo v islandске narodnej pesni (cf. op. cit. III. 204—209), kar dokazuje dovolj, da se je Saxo Grammaticus oslanjal na národno pripovedko. Povedati mi je, da Saxo Grammaticus dogodka mnogo širje in vzlasti dramatičneje pripoveduje, nego sem jih jaz navel; izostale so vse episode, ki niso z našim predmetom v najožjej zvezi in naj so še tako zanimive in poučne. — Per parenthesis naj tudi povém, da v istej VII. knjigi (str. 330—333) Saxo Grammaticus jako mikavno pripoveduje, kako je snubil Ebbonov sin Othar prekrasno Syritho, koja povest imá zopet svojo jasno analogijo v našej in bolgarske tradiciji. Prim. Janežičev Slov. glasnik X. 93—94; Rakovski Pokazalec itd., Odesa 1859, str. 127—129; Drinov v: Periodičesko spisanje na b'lgarskoto knižovno družestvo, knižka XI. i XII., Braiła 1876, str. 153—157; Dozon B'lgarski narodni pèsni; chansons populaires bulgares inédites, Paris 1875, str. 17—20.

² Vuk Srpske nar. pjesme, u Beču 1846, III. 390—403 ali br. 56.

³ risja koža. ⁴ sobolja koža. ⁵ medvedja koža. ⁶ kopje, sulica. ⁷ ruvo m. ruho = obleka. ⁸ zavpije. ⁹ zarzgeče. ¹⁰ straha. ¹¹ oče. ¹² m. dohraniti - preživeti. ¹³ m. sahraniti - pokopati.

Ker se Ivo ne dá pregovoriti, obleče ga serec v svojo obleko, pri-
paše mu svojo sabljo, osedla mu svojega dimca (doru) in se poslovil z
njim, poučivši ga še, kako se mu je na boji vesti.

A kad Ivan primio blagoslov,
Ljubi babu u skut¹ i u ruku,
I u zemlju, gdi on² čizmom³ staje,
Staru majku celiva u ruku:
„Prostite mi, moji roditelji!“
Pa se Iva konja privatio,
Pa na mejdan ode pevajući,
Roditelji ostaše plačuci.

Ko prijaha na polje Ribniško, ugleda beli šotor in pod šotorom ago,
kterega precej pozove na dvoboj. Nastane huda borba, v kateri ustrelfi
aga Ivu konja med črne oči, da pade v zeleno travo, a ipak slednjič pre-
maga Ivo nasprotnika in mu odseka glavo. Potém obleče agino ob-
leko in beží pred Turkoma, ki hitita za njim na čilih, skočnih konjih
in ga pripodita do gore.

Eto Turkom nevolje velike:
Na konjma ga terati⁴ ne mogu,
Dobre Turci konje odsedoše,
Pa za jelu konje povezaše,
Pak pešice teraju Ivana.

Ivo je modra glava. Ko ga Turka po gori zasledujeta, vrne se h
konjema in ja odveže ter enega zajaše, drugega odpelje. Ko prijaše blizu
domačega dvora, ugleda ga „stara mila majka“, ali ga ni spoznala,
ker je nosil agino obleko in jahal tujega konja. Solze se
jej ulijó po belem lici in brzo kliče po možu in tožuje, da je Ivo po-
ginol in aga prišel jima dvore plenit in ja zarobit, da pod starost slu-
žita Turku. Ko mož začuje te besede

Proli suze niz junačko lice,
Pak on djipi⁵ na noge junačke,
Pak pripasa mača zelenoga,
Pak on brže na čaire⁶ trči,⁷
Te uvati staru bedeviju,⁸
Nema kađe da sedlom osedla,⁹
Već se goloj na ramena baci.

Na to skoči pred Iva, kterega ne more poznati, ker je promenil
obleko in konja ter ga takó-le ogovori:

„Stani kurvo, ago od Ribnika!
Lasno¹⁰ ti je dete pogubiti,

¹ rob, obšiv. ² t. j. oče. ³ črevljem. ⁴ gnati, goniti. ⁵ skoči. ⁶ hlev. ⁷ hiti.
⁸ arabsko kobilo. ⁹ ne utegne je osedlati. ¹⁰ lahko.

Kome nema ni šesnaest leta;
Al' od',¹ ago, te pogubi starca!"

Zastonj Ivo ugovarja razsrjenemu očetu, da ni aga. Od žalosti ga oče niti ne poslušša, ampak skoči nád-nj, da bi mu odsekal glavo. Ko sin vidi, kakova nevarnost mu pretf od lastnega očeta, zasukne se in jame bežati. Oče se spusti na konji za njim in ga dohiti. V tej zadregi seže v torbo po agino glavo in jo vrže pred svojega roditelja. Ko jo tá ugleda

Baci mača u zelenu travu,
Pak on skoči s bedevije stáre,
Pod Ivanom konja privatio,
Svoje čedo² na ruke privati,
Pak Ivana i grli i ljubi.

Zadnji oddelek te pesni se gotovo smé primerjati z onimi pripovednimi snovmi drugih narodov, v katerih se opisuje bojevanje med očetom in sinom, dasi je nagib boja in nekoliko tudi boj sam na sebi drugačen. Glavno na vsej epizodi kakor v marsikterej sorodnej je to, da oče sina ne spozná in torej nima uzroka odjenjati od boja. Po drugih inačicah prav tako mlajši ne verjame trditvi starejšega, da mu je le-tá oče in boj se tedaj tudi ne ustavi. Tudi se nektele od drugih po posebnosti razlikujejo, da se oče spoznavši sina vendar boja ne ogiblje, ker se bojí, da ga ne bi imeli za strahopetnega. Očetovska ljubezen umaknoti se mora junaške časti.

Med slovanskimi narodnimi poročili nagiblje na vse to še najbolj rusko, kar se že more po onem posneti, kar je gosp. Hubad o tem priobčil.³ Sploh ga pa ni slovanskega naroda, ki bi se bil te snovi tako močno oklenol, kakor ruski, o čemer se vsakdo prepriča, kdor le površno pregleda velike zbornike ruskih „bylin“, ki jih imamo od Rybnikova, Kirčevskega in Giljferdinga (Hilferdinga). Konec boja je po teh različnih epičnih pesnih z večine tragičen in Ilja Muromec vselej zmagalec, kajti smrt mu na boji ni namenjena, kakor pesen poje. A tudi na nasprotniku njegovem občuduje tradicija izredne telesne moči in neustrašljivi pogum. Saj je pa tudi sin prvaka med vsemi junaki in mu je prav tako mati bila junaške krvi.⁴ Ali kdo je bila in kako jej je bilo imé?

O tem se je dosta ugibalo ali malo določilo. Da bi bila to žena velikana Svjatogora, kakor še danes nektele mislijo, podobno

¹ hodi. ² dete; prim. staroslov. čedo, nem. kind.

³ Kres II. 636-638.

⁴ Isto tako je v grškem poročilu (prim. M. Búdinge op. et l. cit.) in skoro povsod drugod.

je prav malo resnici. Pesni same o tem ali popolnoma molčé ali pa vedó skopo malo povedati. O imenu te junakinje ni niti sluha, razven da jo enkrat pesen imenuje Savišno.¹ V drugej zove se Ofimja Aleksandrovna in hvali pred Vladimirom njen soprog Ilja Muromec njeno premetenost, češ, da je ukanila devet carjev in deset mogočnih ruskih junakov ter da utegne tudi Vladimira ukaniti. Vladimir se zaradi tega nad Iljo razjezi in ga vrže v ječo, iz ktere ga prav zvijačno reši Ofimja Aleksandrovna, za moškega preoblečena.²

Da pesen govori o ženi Ilje Muromca, dela jo sumljivo, kajti tradicija pozná ga dosledno samea.³ A tudi vsa tá povest nima v nobenej drugej pesni nobene podpore. Ilja prišel je marveč po pomoti narodnega pevca v to pesen mesto junaka Stavra Godinoviča, o kterega soprogi se v mnogih pesnih prav isto pripoveduje, kar tukaj o Ilji Muromci.⁴ — Tudi tá pesen nas torej nič ne pouči o materi Iljinéga sinú.

Ohranila pak se je druga pesen,⁵ v kterej se dosta natančno opisuje, kar bi tú radi zvedeli. — Ilja zagleda blizu svojega šotora „poljanico“,⁶ ki se igra s palico, trideset pudov težko. Pošlje tovariša Alešo poprašat jo, kdo je in odkod. Aleša se burno ná-njo zakadi, ali ona ga vrže s sedla in mu naroči, naj pride Ilja sam. Potém pošlje Dobrynjo, a tudi ta se vrne z istim naročilom. Zdaj vendar sam krene k njej, jo v boji premaga in jo hoče že umoriti, kar se sprijaznita in mirno odpravita k belemu šotoru. Tri dni sta skupaj živela in se veselila. Na to se prijazno poslovita in ona odjaše k sinjemu morju, kjer je porodila sinú ter ga nazvala Podsokolnika.⁷ —

¹ Pěsni sobrannyja P. V. Kirěevskim, Moskva 1860. I. 57.

² Giljferding op. cit. pg. 113 - 115.

³ Le čna pesen govori napačno o ženi njegovej. Gl. Kirěevskij op. cit. I. 56—58.

⁴ Prim. Drevnija rossijskija stichotvorenija, sobrannyja Kiršeju Danilovym; izd. tretje, Moskva 1878, str. 85—93; Pěsni sobrannyja P. N. Rybnikovym, Moskva 1861—1867, I. 241—251; II. 93—120; IV. 29—36; Kirěevskij op. cit. IV. 59—68, Moskva 1862; Giljferding op. cit. 67—74; 125—128; 614—618; 717—722; 766—775; 851—856. — Drugi oddelek teh pesnij se m. dr. dobro sklada z našo pesnijo „O Rožmanovej Lenčici“, ktero sem priobčil v Janežičevem Slov. glasniku za l. 1859, na str. 4 do 5. Neko drugo ponemčil je Anast. Grün in jo natiskol v knjigi „Lieder aus der Fremde. Herausg. von H. Harrys, Hannover 1857, str. 76—79.“

⁵ Pesen nahaja se v delu: Materialy po etnografii russkago naselenija Archangeljskoj gubernii, sobrannye P. S. Efimenkom. Čast' 2. Narodnaja slovesnost', Moskva 1878. Ker do knjige do zdaj nisem mogel, posnel sem vsebino po poročilu rajnega Kolosova o njej v časopisu „Russkij filologič. vėstnik, Varšava 1879, I. 129, 130.“

⁶ Beseda se nahaja večkrat v narodnih pesnih in se razno piše: palenica, polenica, poljanica. — Na „paliti“ ni misliti, ampak bržčas na „polje“.

⁷ Tako zove se Iljin sin tudi v nekterih drugih pesnih, a drugod Sokolnik, Sokolničėk, Solornikov, Nachvalščik.

Od vseh drugih do zdaj znanih tradicij se ruska v tem razlikuje, da stopi v nekterih pesnih na sinovo mesto hči, tudi poljanica nazvana. Dejanje ostane isto.¹

Samo ruskeje tradiciji je deloma lastno, da sin umori mater in potem hoče ugonobiti očeta po vsej sili, akoprem mu je znano, da sta mu roditelja.² Radovedni smo po uzroku takšne nenaravne besnosti, pa pesen ga ali ne pové, ali pa navaja ničevost, da je mladiča žalilo nezakonsko njegovo rojstvo.

6.

Razpor med bratoma je tudi v marsikterem drugem smislu rad motiv slovanske in osobito jugoslovanske narodnej epiki. Ni mi nakana o vsem takem na tem mestu količkaj obširnejše pisati ali nekoliko besed zdi se mi potrebnih, in upam, da tudi čitateljem ne bodo odveč. Od prejšnjih razlikujejo se te pesni posebno v tem, da si nista brata zató nasprotnika, ker izmed nju eden slučajno drugega ne pozná, ampak ker so mu lastni samopašni nameni.

Brata Mitar in Bogdan Jakšića delita si dedšino in se lepo pogodita o vsem, razven o konji vranca in o sokolu, ktera bi rada imela obá. Mitar osedlá vranca in vzame sokola ter odjaha na lov, naročivši ženki svojej Andjeliji, da mu med tem brata ostrupi. To se jej užali, ker svaka otrovati

Od Boga je velika grijota,
A od ljudi pokor i sramota.

Ona vzame zlato ženitvansko čašo (čašu molitvenu) svojo, napolni jo z rudečim vinom ter jo nese in ponudi svaku Bogdanu proséc ga, da jej pokloni vranca in sokola, — kar on tudi precej stori. — Mitar lovi ves dan po gori ali ne more ničesa uloviti. Proti večeru dospe do zelenega jezera in ko ugleda v njem zlatokrilo utvo, spusti sokola ná-njo. Utva se mu ne dá ujeti, ampak mu še zlomi levo krilo. Mitar potegne sivega sokola iz jezera in ga vpraša, kako mu je brez krila. On mu odgovori:

„Meni jeste bez krila mojega
Kao bratu jednom bez drugoga“.

Zdaj se Mitar spomni, da mu utegne žena ostrupiti brata in zató brzo skoči na vranca in ga naganja, da bi morda vendar dobil še brata živega. Na Čekmek-mostu pred Belim gradom zlomi si konj prednji nogi.

¹ Prim. m. dr.: Rybnikov op. cit. I. 66—75; Giljferding op. cit. pg. 461—468.

² V zborniku P. S. Efimenka br. 7. Russkij filol. věstnik I. 130. Zanimiva v tem oziru je pesen v zborniku Kiréevskega, v I. zvezku na str. 52 do 56 natisnena.

Ko Mitar domú prileti, hlastno popraša Andjelijo, ali mu vendar ni brata ostrupila. Ona mu odgovori: „Nisem ti brata ostrupila, marveč sem te z bratom pomirila“.¹

Posebnega spomina vredna je pesen, po kateri je prekrasna Vila uzrok bratovskemu razporu. Ker je ta pesen po vsebini in obliki enako dovršena in jezik nje vsakemu razumniku našemu prav lahko razumljiv, stoj tukaj vsa doslovno.

L'jepu jezdu jezdijahu dva Jahšića mila brata,
 Dva mila brajena,
 Oni jezdu jezdijahu goricome zelenome,
 I oni se mila braća medju sobom zgovarahu,
 Dva mila brajena.
 Poče ovako Mitar Jahšić Stjepanu besjedovati:
 „Evo ti smo mi dva brata, Stjepane, neoženjeni,
 Jahšiću brajene.
 Sreća ako nas nanese na koju gizdavu divojku,
 Podj' se jedan tad od nas, mili brate, oženiti,
 Jahšiću brajene“.
 Tu im bješe prispjela miloj braći huda sreća,
 Jer ih bjehu začule od planine b'jele vile,
 Planinkinje vile,
 I one se b'jele vile medju sobom zgovorahu:
 „Je li koja medju nami u planini b'jela vila,
 Planinkinje vile,
 Koja bi mi posvadila dva Jahšića mila brata,
 Jer ćemo je postaviti kraljicome nada sv'jema,
 Planinkinju vilu.
 Medju njima nadje se u planini b'jela vila,
 I nače im ovako drugami besjedovati,
 Planinkinja vila:
 „Ja mi vi ću posvaditi dva Jahšića mila brata.“
 Pak se bješe Jahšićima u susretu učinila,
 Planinkinja vila,
 Ter im podje dobru sreću Jahšićima nazivati:
 „Dobra vami sreća budi, dva Jahšića mila brata,
 Dva mila brajena!“
 „Bog daj tebi, divojko, i tebi mi dobra sreća!“
 Kako bješe vitez Mitar tu divojku zagledao,
 Gizdavu divojku,

¹ Vuk Srpske nar. pjesme II. 626—629; tudi II. 629—633; prim. še: Miklosich Beiträge zur Kenntniss der slavischen Volkspoesie, I. Die Volksepik der Kroaten, Wien 1870, pg. 26, 27; Valt. Bogišić Narodne pjesme iz starijih, najviše primorskih zapisa, Biograd 1878, I. 115, 116; V. Čolakov B'lg. naroden sbornik, Bolgrad 1872, I. 317, 318. Miladinovci op. cit. pg. 286—289; V. Kačanovskij Sbornik zapadno-bolgarskich pjesen (Sbornik otdělenija russkago jazyka i slovesnosti imperat. akademii nauk. Tom XXX.), S. Peterburg 1882, str. 189—194 ali br. 92 in str. 194—196 ali br. 93.

Da ljepotom ods'jevaše žarkom suncu i mesjecu,

Poče ti mi ovako djevojeci besjediti,

Jahšić vitez Mitar:

„Eto ti smo mi dva brata, djevojko, neoženjeni,

Jednoga od nas oberi,¹ koga mi je tebi drago,

Gizdava djevojko!“

Tu mi bješe miloj braći prispijela huda sreća,

Ona bješe obrala Stjepana mlada Jahšića,

Viteza junaka.

Kako bješe vitez Mitar tako čudo ugledao,

Sa pojasa povadi handžara pozlaćenoga,

Jahšić junak Mitar,

Brata svoga udari u njegovo živo srce,

Tuj ga bješe crna zemlja i bez duše dočekala,

Jahšića Stjepana.

Kako vidje vitez Mitar, da je brata pogubio,

Poče ti mi vitez Mitar tuj djevojku proklinati,

Gizdavu djevojku:

„Davori² mi, djevojko, bud' prokleta sreća tvoja!

Da li hoćeš ti danas do dva brata pogubiti,

Dva Jahšića brata!“

Pake sebe hančarom u srdačce udario.

Tu je njega crna zemlja i bez duše dočekala,

Jahšića junaka,

Oba ti su mila brata čič³ djevojke poginuli.⁴

Pesen mi je tembolj zanimiva, ker se v glavnih črtah popolnoma sklada z neko epizodo velikanskega in po pesniškej krasoti sploh visoko čislanege indijskega spomenika, Mahâbhârata nazvanega. V mislih imam povest o Sundi in Upasundi, ktere snov je čitateljem tega lista že znana po prostem prevodu našega indologa, g. K. Glaserja.⁵

Brahma zaukaže Višvakarmanu, da stvari krasno deklico, kakeršne svet ni še videl. Bogov vladar pošlje jo k bratoma Sundi in Upasundi, da s svojo dražestjo uneti v obéh ogenj ljubezni in ju razsvadi. Zapeljivo oblečena se jima bliža krasotica Tilottama, s cveticami v rokah. Ko jo ugledata, skočita kvišku in jej bitita nasproti. Sunda jo prime za desnico, za levico Upasunda. Strastna ljubezen ju premaga in h krati pravita obá: „Moja soproga, tvoja svakinja“ ter „Tvoja ni, ampak moja.“ Vso ljubezen bra-tovsko pozabivši sežeta po orožji in se ubijeta.

¹ izberi. ² davori - oj! ³ zaradi; prim. staroslov. česta.

⁴ Miklosich op. cit. pg. 29, 30; Bogišić op. cit. pg. 113 - 115. Rokopis ima dosledno pisavo „Jahšića“, a da je „Jakšića“ pravo, ni menda dvojiti.

⁵ Kres III. 152, 153; prim. še: H. Jolowicz Polyglotte der orient. Poesie, Leipzig 1856, pg. 116 - 121. Tú je ponatisnen Boppov metrični prevod. Nedavno preminolega K. A. Kossoviča ruski prevod nahaja se v Moskvičaninu za l. 1844.

Tudi v našej pesni odposljejo Vile prav tako krasno tovaršico, da bi brata posvadila. Ona se (navidezno sevéda) odloči za enega, ali to obudi ljubosumnost drugega, ki mu noče drage volje prepuustiti lepotic. Dobi je nobeden ne, kajti „oba ti su mila brata cié divojke poginuli“¹. — V zahvalo za njeno delo odloči Brahma Tilottami zračne pokrajine v domovje, v našej pesni pa obljubijo Vile tovaršici, da jo postavijo nad vse Vile planinkinje kraljico, ako se bo-deta zaradi nje brata sprla. Obojič torej prejme devica tudi darilo za zdražbo, katero je pouzročila med bratoma.¹

Večjih analogij med kakovo staroindijsko in slovansko epično pri-povestjo nisem dosle še nikjer zasledil. Vedno sem in bodem zagovarjal sorodnost narodne tradicije v arjoevropskih narodih, in evo zopet nov donesek za tá nazor. Da bi srbsko-hrvatska pesen iz starodavne Indije bila prišla na obali Adrije, je prav tako malo verjetno, kakor da jo je zanesel med neuki narod kakov učenjak, dobivši jo v Mahâbhârti samem. Poslednje ni možno, ker je dobrih sto let prej bila pesen že zapisana iz narodovih ust, nego li je indijski tá spomenik došel v Evropo. Da bi jo pa bil slučajno kdo stoprav danes objavil, ja-valjne bi se jih ne našlo učenih mož, ki bi jej pristnost odrekli ali vsaj nje snov proglašali za izposojeno. Tudi jaz učim, da ni vse domače, kar se nahaja v tradicionalnem slovstvu slovanskem, ali nikoli se ne bodem vzpel do nekterih (in med njimi osobito slovanskih) učenjakov mnenja, da imamo le mrvíco svojega, vse drugo pa da je tuja poplav. V tem toliko važnem kolikor kočljivem vprašanji vodi me opravičeno načelo, da je primernejše posamnim arjoevropskim narodom prisvajati preveč nego li premalo duševne samostojnosti.

Krek.

¹ Vse dejanje suče se okoli bratov Jakšičev (v rokopisu napačno Jahšičev), ali gotovo ti imeni niste tú prvotni, kakor nam je lahko posneti po onih pesnih, ki govore o njunih ženah. Prim. osobito: Vuk Srpske nar. pjesme II. 633—637; nekaj tudi II. 592—633; Bogišić op. cit pg. 110—113; B. Petranović Srpske narodne pjesme iz Bosne i Hercegovine. Epske pj. starijeg vremena, u Biogradu 1867, str. 647—693.

† Štefan Kocijančič.

Dne 9. aprila nehalo je biti preblago srce. Res, človeku živečemu v tem materijalnem veku, kjer vse služi in se uklanja zlatemu teletu ter hlepi po priznanji in časti, pristudi se že skoro večkrat življenje, ko vidi, kako priprostost in ne-sebičnost, kako pravo prijateljstvo in sploh vse plemenito hrepenenje po višjih uzorih od dne do dne bolj gine in se izgublja. Človek išče v takih časih čistih značajev, mož, kakoršni pravijo da so živeli v onej starej dobi, mož prave poštene korenine, o katerih bi se vzgledoval ter dobival pri njih soveta in pomoči. A taki možje, kako redki so dandanes, in žal, da vedno redkejši prihajajo.

Eden takih redkih bil je rajnki Štefan Kocijančič, častni korar, vodja centralnemu semenišču goriškemu in profesor bogoslovja. Ná-nj se dajo po vsej pravici uporabiti besede: vere Israelita, in quo dolus non est, besede, ki se dandanes ne umejo in še manj znajo ceniti, ki pa vendar izrekajo največjo hvalo. Sprehajajoč se proti večeru po lepej Gorici ali njenej bližnjaj okolici srečal si lahko gospoda s palico v roki; hodil je bolj mežé kakor gledajoč, ves zamišljen, ne na desno ne na levo oziraje se; posebnega utisa ni mogla ta negibka in neukretna postava narediti na gledalca; temveč ravno nasprotno, rekel bi kar: To ti je uboga, nevedna stvar, ki zna jedva šteti do pet! Tak se je kazal človeškim očem Kocijančič! V otročej nedolžnosti in priprostosti ni ne sam sebe poznal, in ostal je nepoznan tudi velikej množini in vsem onim, kateri niso imeli priložnosti z njim občevati. Ko si k njemu prišel in želel govoriti z njim, ni se ti ga bilo treba bati; bal se je rekel bi bolj on sam kakor ti, ter je bil večkrat kakor sramežljivi otrok v zadregi, kaj bi rekel. Tedaj si je pa navadno opomogel s tem, da je ulovil iz pogovora kako besedo ali celó morda tvoje lastno ime. Začel je besedi prvotno koreniko iskati. Pri tem so se človeku oči odpirale in izprevidel si marsikako jezikoslovno skrivnost, ktera ni še morda nikjer zapisana. In vendar je vse to razlagal šaljivo, tako da si se kar smejal in kratkočasil, vse pa s tako čudovito priprostostjo, da se nisi, dokler si bil pri njem in ga poslušal, nikdar mogel prepričati, da bi bil ta gospod učen. Prevelika ponižnost in skromnost zakrivala je nekako zaklade njegovega duha, in še le kasneje, zapustivši ga, rekel si čudéc se: To ti je učenjak! Res, vere Israelita.

Postojmo tu in pogledjmo tega učenjaka. Da ne govorimo o njegovej splošnej omiki, o njegovem poznanji bogoslovskih ved, omeniti nam je posebno jezikoslovje, v katerem se je tako odlikoval, da ga po vsej pravici prištevamo največjim linguistom naše dobe. Tu velja tudi o njem, kar je pel Prešeren o Čopu: „Slednji je bil ti domač jezik omikan, učen“. Tudi njemu znani so bili malo da ne vsi jeziki sedanje Evrope: slovenski, ruski, poljski, česki, lužički, hrvatsko-srbski, bolgarski. Poznal je jezik nemški, italijanski, francoski, angleški, španski. In to vse ne le površno, ampak bavil se je celó s posameznimi narečji evropskih jezikov, kakor s portugalskim, provensalskim, furlanskim, rumonskim in ladinskim. Toda to ni še zadosti, njegova posebna moč bila je v semitskih jezikih; hebrejsko, sirsko in kaldejsko imel je popolnoma v oblasti, pred vsem pa arabsko, ktero je tako temeljito poznal, da je o vsakej besedi, o vsakem deblu mogel dalje časa razpravljati; temu jeziku poznal je tudi ljudsko govornico. Pisatelj teh vrst je imel sam večkrat priložnost, občudovati njegovo temeljitost in spretnost v orijentaljskih jezikih. A razven omenjenih jezikov naučil se je tudi drugih jutrovih, kakor koptovskega ali egiptovskega, perzijskega, turskega in magyarskega; koptovskemu in turskemu je zložil celó slovar, kterega je pa vedno le v rokopisu hranil. A da bi stare in nove jezike bolj temeljito upoznal, učil se je razven starih klasičnih jezikov tudi sanskritskega. Prisvojil si je popolnoma tudi staroslovenščino, tako da je v njej

celó dopisoval. Iz nje si je razjasnjeval novoslovensko in druga slovanska narečja. A vendar pa ne smemo misliti, da je rajniki učenjak v govoru ali pismu lovil po tujkah, nenavadnih, neslišanih besedah in izrazih, marveč govor mu je bil nad vse skromen in priprost. Nikogar pa ni bolj črtil, kakor one pretirane pisatelje, ki hoté slovenski jezik s tem preroditi in obogatiti, da od vseh vetrov prinašajo v slovenščino besed iz drugih narečij slovanskih, tudi tedaj, ko jih nikako ne potrebujemo, menéč da dobi jezik še le tako pravi slovenski značaj! Spominjam se, da je rajniki večkrat dokazoval, kako je ta ali druga beseda, ki se je tu pa tam pri naših pisateljih že udomacila, turska ali arabska: nevedé smio si jo izposodili od naših južnih bratov, kateri so radi ozke dotike z onimi narodi marsikaj tujega, neslovenskega sprejeli v svoj govor, in kaj takega se pri nas večkrat prodaja za čisto slovensko blago.

Da je tako obširno in temeljito poznanje jezikov stalo rajnkega veliko truda in vzlasti potrpežljivosti, razume se samo ob sebi. Toda zraven tega je Kocijancič neprenehoma pisaril in ni ga bilo skoro leta, da bi ne bil kaj prijavil. Slovensko je deloma izvirno pisal, deloma pa prelagal ali po tujem prosto predelaval. Znano je njegovo „Življenje Kristusovo“ po nemškem, izdala družba sv. Mohorja; „Šest in dvajset povesti“, „Soavetove povesti“ iz laškega preložene, isto tako „Zgodbe sv. pisma“ itd. iz francoskega; „Molitvena knjižica“ in druge manjše knjižice. Dalje je neutrudno dopisoval raznim časopisom, kakor Béli, Danici, Glasu, Besedniku itd. Tudi v latinščini je pridno pisal. Omeniti nam je tu: „De historia creationis Mosaicæ“; „Prima hominum aetas“ in brez števila drugih manjših razprav. V tem jeziku je spisal tudi nekaj životopisov in zgodovinskih del. Prijavljal je svoje latinske spise posebno v goriškem crkvenem „Folium periodicum“, kakor tudi v tržaškem crkvenem listu. Zadnja leta nam je kaj pridno preiskaval in razjasnjeval zgodovino goriških crkev in župnij.

V priznanje tolikim zaslugam počastili so ga zadnja leta s častnim korarstvom in pred tremi meseci izročili so mu tudi vodstvo centralnega semenišča goriškega. S tem so se mu skrbi in težave močno pomnožile. Vendar zdelo se je, da bode kos tolikim opravilom kljubu svoje starosti, kajti celó pomlajen se je videl in posebno čvrst.

Bilo je veliki četrtek, ko sem mu vošil še mnogo let. A nisem slutil, da sem tedaj zadnji pot z njim govoril. Nekaj dnij potém se nam je naznanilo, da ga je zadel mrtud; štiri dni je ležal nezaveden vidno hirajoč, dokler ni 9. aprila duše izdahol. Sklenol je svoje trupapolno življenje v 65. letu. Rojen v vipavskem Trgu l. 1818. preživel je skoro vse svoje dni v Gorici. Štirideset let duhovnik, učil je v bogoslovji celih šest in trideset let. Bil je tedaj učitelj velikej večini goriških duhovnikov, kateri so ga tudi resnično čislali. Velikanski pogreb pokazal je, kaj je bil rajniki mestu in deželi goriškej. Brezštevilno množico visjih in nižjih privabilo je njegovo truplo, da bi mu skazali zadnjo čast. On ni sicer nikdar iskal prijateljev in se ni znal prikupovati ljudém, a vse ona pripeljalo je k pogrebu resnično čiščenje in odkrita ljubezen do rajnkega in njegovih čednostij.

In mi, ljubi Štefan, žalujemo na Tvojem grobu, ker živo občutimo, da smo izgubili ljubega očeta in modrega svetnika, blagega moža, ki je znal tako požrtvovalno, nesebično ljubiti narod in domovino. Da bi se ob Tebi vzgledovala osobito mladina slovenska in opustivši prazne besede vnemala se za neumorno, vztrajno delovanje, katero nam edino zamore pridobiti spoštovanje pri tujcih in priboriti milejšo bodočnost!

Dr. A. M.

Drobnosti.

Fizika za nižje razrede srednjih šol. Spisal Andrej Senekovič, c. kr. profesor v Ljubljani. V berilo je vtisnenih 200 slik. V Ljubljani. Tiskala in založila Ig. v. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1883. Str. 238 v 8°, glđ. 1.80. — Ravnokar je prišla na svetlo fizika od g. Andreja Senekoviča, c. kr. profesorja na višjej realki v Ljubljani. Knjiga je namenjena nižjim razredom na realkah, gimnazijah in učiteljskih, a ona bode tudi dobro služila ljudskemu učiteljstvu. Pridržujóć si strokovnjaško oceno te knjige za prihodnje zvezke, omenimo zdaj le toliko, da je zvananja oblika lična, slike jako čiste, in da se knjiga sploh lahko meri z vsako drugo nemško knjigo enake vrste. Ta fizika je druga naša knjiga iz te stroke. Prvo smo omenili v Kresu II. str. 495, in sicer je to I. del „Fizike za nižje gimnazije, realke in učiteljsišća“, katero je spisal in založil Jakob Čebular, c. kr. višje realke profesor v Gorici. Tudi o tej knjigi prinesemo, ko izide II. del, daljšo oceno.

Narodna biblioteka ž. snopič. „Kranjska Čbelica“. Na svitlobo dal M. Kastelic. Tretje bukvice. Za tisek priredil R. Perušek. Novomesto 1883. Natisnil in založil J. Krajec. Str. 92 v 16°. Veljá 15 kr. — To je tretji snopič Krajčeve „Narodne biblioteke“, katero smo zadnjić svojim čitateljem gorko priporočali. Ta zvezek obsega „Kranjske Čbelice“ tretje bukvice, ki sodružuje na str. 8—26 štiri pesni, Sršene in štiri sonete od Fr. Prešćerna. Med drugimi nabajamo tudi srbsko pokranjčeno „Asan-Aginko“, in od str. 67—90 „Balade ino pesni mej Kranjskim ljudstvom pete“. V četvrtem zvezku pride začetek zanimive povesti od znanega našega pisatelja Antona Kodra. Upamo, da se ta biblioteka Slovincem zeló prikupi in da bode na razvitek našega slovstva dobro uplivala. Naročuje se ná-njo po knjigarnah ali pa pri založniku sámem v Rudolfovem.

Lurški majnik in molitvenik. Sestavil Franjo Marešič. Z dovoljenjem visokočastitega Ljubljanskega knezoškofijstva. Ljubljana. Samozaložba. — Tisek Blaznikovih naslednikov. 1883. Str. VI. + 363 v 16°. — Tako se glasijo nove šmarnice, ktere je sestavil č. g. Fr. Marešič, znani prelagatelj „Henrika Lasserre-ja Lurske Matere božje“, katero smo čitateljem v Kresu I. str. 531 naznanili. Kakor poprejšnjo tako priporočamo tudi sedanjo knjigo slovenskemu občinstvu. Knjižica sodružuje šmarnice za 31 dnij meseca maja, nekaj navadnih molitev, sveto mašo, litanije in križev pot. Pisatelj se je, spisovaje „Lurški majnik“, ravnal po francoskih Lurskih šmarnicah „Mois de Marie de Notre-Dame de Lourdes“, ktera knjiga je v sedmih letih nad 40 izdaj doživela. — Knjiga vezana v usnje z zlato obrezo veljá 1 glđ. 30 n., vezana v polusnje 1 glđ. s pošiljativjo vred. Dobiva se po nekterih knjigarnah v Ljubljani in pri izdajatelji v Šentvidu nad Ljubljano.

Werndl-ova puška. Kratko i lehkoumevno poučilo v orožji po vprašanjih i odgovorih za peštvo i lovsko četo cesarskega i kraljevskega vojstva. — Das Werndl Gewehr itd. Slovenisch-deutsch. Bearbeitet und verlegt von Comel Edlen von Sočebbran, k. k. Hauptmann. Str. 29 in 29 v mal. 8°. Veljá 20 kr. — To je deveta knjižica iz peresa našega za vojaško slovstvo mnogo zaslužnega stotnika Comela pl. Sočebbrana. Razven več „Službovnikov za c. kr. vojstvo“ spisal je g. Comel tudi „Pouk o zemljiščih“, „Bojno službo“, „Slovnico vojaško“ itd., ktere knjige se vse v knjigarni družbe sv. Mohorja dobivajo. Već vojaških del imá g. stotnik že tudi za tisek pripravljenih, in one pridejo prej-ko mogoče na svetlo. Iz vsega se vidi, kako navdušeno in vztrajno deluje naš rodoljub v tej slovstvenej stroki, in mi mu moramo kot edinemu pisatelju slovenskemu na tem polji tu najvećje priznanje izreči.

Skladbe Avgusta Armina Lebana, c. kr. učitelja, (porojenega v dan 5. septembra 1847. l. v Kanalu na Goriškem, umrlega v dan 30. maja 1879. l. v Gorici). Uredil Janko Leban, učitelj v Lokvi. I. Zvezek. Obseg: 1) Na boj; 2) Slovo od domovine; 3) Balkan, tužni velikan! 4) Vse to; 5) Prevara; 6) V tihi noči. Cena 25 kr., po pošti 30 kr. V Ljubljani 1883. Založil urednik. — V zbirki sta dva mešana zbora (broj 2 in 5), in sicer je prvi: „Slovo od domovine“ če tudi priprosta, a vendar prijetna, skoro melanholična skladba. Isto velja tudi o pesni: „Prevara“, kjer v začetku in na konci alt, tenor in bas momljajo, sopran pa melodijo poje. Mimosredé omenimo, naj bi se petje, obstoječe iz vseh vrst človeških glasov, bolj gojilo kakor do zdaj; kajti ono je tudi po naravi primernejše, in kdo bi še ne bil občutil, da moški zbori sami človeka utrudijo, ako jih dolgo poslušajo.

Izmed moških zborov omenjamo osobito broj 1.: Na boj! To je prav krepek, rés navdušujoč zbor, ki vnema kri in povzdiguje dušo, ako ga poje potrebno število močnih glasov. Tudi „Balkan, tužni velikan!“ je lepa, vendar bolj resna in otožna skladba, kar pomenu besed celó odgovarja. V pesni: „V tihi noči“ ne zdijo se nam prvi udarci celó novi, a prijetno glasijo se v sredi in na konci sekstni intervali. V obče pa nočemo skladatelju očitavati, da se je tam pa tam proti strogim skladbinim pravilom grešilo, vzlasti ker nikjer takih pogreškov ne nahajamo, ki bi nas očividno motili. Saj pa se v novejšem času baš v tej točki bolj prizanaša, kakor kdajkoli, samo da se ne žali uhó!

M.

Narodne basne skupio ih po Beki, Crnojgori, Dalmaciji, a najviše po Hercegovini Vuk vitez Vrčević. U Dubrovniku. Naklada knjižare Dragutina Pretnera, 1883. Str. 118 v 8°. Veljá 50 kr. — Ta za kulturno povestnico in jezikoslovstvo enako važna zbirka narodnih basnij podaje nam čudno lepo sliko o mišljenji in raznih nagledih tamošnjih prebivalcev. V knjigi nahajamo 153 basnij, deloma originalnih, deloma obče znanih, a po lastnem duhu in mišljenji izpremenjenih. Vuk Vrčević, ki je 15 let kot avstro-ogerski vicekonsul v Trebinji živel ter bival tri leta v Črnej gori in pet let v Zadru, trdi, da je vse te basni čul sam iz narodovih ust. Jezik v tej zbirki je krasen, priprost in lahko umljiv, a basni same so pravi biseri jugoslovanske poesije.

Nov. Roman Ivana S. Turgenjeva. Preveo s ruskoga M. Lovrenčević. Preštampano iz „Slobode“. Sušak. Naklada G. Grünhuta. 1882. Str. 268 + 244 v 16°. Veljá 1 gld. — Hrvatje si pridno prizadevlejo, proizvode drugih slovanskih, vzlasti ruskih pisateljev udomačiti in jih širiti med narodom, kar je brez ugovora velike hvale vredno. Nov dokaz temu je Lovrenčevićev prevod omenjenega Turgenjevlevoga romana „Nov“, ki je že tudi Slovencem znan po g. Málovrhovem prevodu v „Slov. Narodu“. Roman se dobiva v knjigarni Gavra Grünhuta v Zagrebu.

Tri crtice od Bret-Harte-a, pohrvatío A. Harambasić. Sušak. Naklada G. Grünhuta. 1882. Str. 51 v mal. 8°. Veljá 20 novc. — Podjetni knjigar G. Grünhut izdaje: „Knjižnico za zabavo“, od ktere so imenovane crtice četvrta knjiga. Prve tri knjižice so „Olga i Lina“, izvorni roman; „Jelkin Bosiljak“, izvorna pripovest, oboje od J. Sisolskega, in „Dim“, roman od Iv. S. Turgenjeva.

Univerzalna biblioteka. Svezak II. Crtice N. Kokotovića. Ciena 12 novc. Zagreb. Naklada „Hrvatske knjižare“ G. Grünhuta i druga. 1883. Str. 61 v 16°. — Že v zadnjem snopići smo omenili te nove hrvatske „Univerzalne biblioteke“, priporočujoč jo tudi slovenskemu občinstvu. Dočim sodrži I. zvezek prevod, podaje nam ta zvezek izvorne crtice N. Kokotovića.

Bulgarska stenografija. Po sistemata na F. Ks. Gabelsbergert, otz prof. A. Bezenšekert. Čast I. Vtoro izdanie. Sofija. Džržavna pečatnica i litografija. 1883. Str. 30 + 31 v 8°. Veljá 1 rubelj. — To je drugo izdanje „Bulgarske stenografije“

ktero je spisal naš rojak, prof. A. Bezenšek. Knjiga je lična in prav praktično razredjena. Mi občudujemo velik uspeh, kterega je g. prof. Bezenšek s svojim stenografskim podukom dosegel, preloživši Gabelsbergerjev system na jugoslovanske jezike. Zaslug njegovih ne pripoznavajo samo slovanski, temveč tudi nemški stenografi, saj je pred letom dnij prinesel nemški stenog. list: „Der Stenograph“ njegov životopis s sliko vred ter opisal zasluge njegove za jugoslovansko stenografijo!

Sagen und Märchen der Südslaven. Zum grossen Theil aus ungedruckten Quellen von Dr. F. S. Krauss. Leipzig. Verlag von W. Friedrich. Str. XXXII. + 480 v 8°. Vtljá 3.60. — G. Krauss namerjava pripovedke in basni jugoslovanske preiskavati, ozirajóč se na njih razmerje in sorodnost z basnimi in pripovedkami drugih arjevropskih narodov. Navedena knjiga je I. zvezek tega dela. Ona sodrúže 109 pripovedek in basnij; med njimi jih je 78 iz zbirke g. prof. M. Valjaveca, in sicer 56 iz rokopisa, kterega je naš rojak pisatelju v porabo prepustil. S.

Nova zgodovina poljske književnosti v nemškem jeziku. Založnik Wilhelm Friedrich v Lipskem je začel v preteklem letu zgodovine svetovnih književnostij v po-jedinih samostalnih knjigah izdajati. Mahoma druga knjiga je donesla eno izmed slovanskih, namreč poljsko književnost. Glasi se ta zbirka: „Geschichte der Weltliteratur in Einzeldarstellungen“. Prva knjiga obsega angleško književnost, druga pa poljsko z naslovom: „Geschichte der Polnischen Litteratur von Heinrich Nitschmann“ ki broji VIII + 500 strani v 8°.

Adam Mickiewicz v Nemeth. Več jih je že poskušalo dela najslavnejšega poljskega pesnika v nemški jezik prestavljati, ali vse prestave bile so do zdaj le slaba tenja živega poljskega originala. Ali prikazal se je prestavljavec, kterega Poljaki močno hvalijo, da se mu je posrečilo vrlo dobro prekrasne poesije Mickiewicz-eve sosedom Nemeem podati, do zdaj samo njegovega „Pana Tadeusza“, a namenjen je metrično jim prestaviti vsa dela tega genialnega pesnika. Prestava ima naslov: „Ad. Mickiewicz' poetische Werke übersetzt von Siegfried Lipiner. Leipzig, Breitkopf & Härtel 1882. 8° knjiga I.: Herr Thaddäus oder der letzte Eintritt in Lithauen. Prestavljavec Lipiner je rojen med Poljaki, kjer je v svojej mladosti slišal in sam govoril jezik svojega originala!

Serbische Frauenlieder. Svetozar Manojlović je za preteklo božičnico 27 srbskih „ženskih“ pesnij, večinom — namreč 19 — narodnih izvrstno ponemčil ter je krasno tiskane in vezane na dunajski knjižni trg spravil. Zovejo se: Serbische Frauenlieder. Ausgewählt u. im Vermasse der Originale in's Deutsche übertragen von Svetozar Manojlović. Eisenstadt v lastnej založbi, tiskano pa je na Dunaji 1882 v 8°. (VI) + 43 str. Fr. S.

Miklošičeva slavnost. Na velikonočni pondeljek zboroval je v „Narodnem domu“ v Ptujih pod predsedništvom prof. dr. G. Kreka odbor za Miklošičevo slavnost. Odbor je po natančnem posvetovanji določil vzpored za slavnost in sklenol, da se bude vršila na 2. dan meseca septembra t. l. v Ljutomeru.

Skladbe F. S. Vilharja. Gosp. F. S. Vilhar, ravnajoči učitelj mestnega glasbenega zavoda v Karlovcu na Hrvatskem, namerjava izdati svoje skladbe in tudi očetove kompozicije. Delo izide v velikem formatu in bude obsegalo na okoli 25 tisk. polah: 1. Samospelve, 2. Moške zbere, 3. Mešane zbere in 4. Skladbe za glasovir. Cena je za naročnike le 2 gld. Mi opozorimo čitatelje na to podjetje in želimo, da Slovenci našega zaslužnega skladatelja vsestransko podpirajo.

Popravek: Na str. 207. v vrsti 12. naj se sevéda bere: „slov“ od sel, sla, a ne „zlov“.

Listnica uredništva: V. O. v Celji: Legendo prejeli. Prosimo za pravo ime.

Izdaje, založuje in tiska tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovci.

Odgovorni urednik: Dr. Jakob Sket.